

Digitalni nomadi

Novak, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:513546>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-20**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

Diplomski rad br. 64_KOMD_2023

Digitalni nomadi

Lorena Novak, 3384/336

Koprivnica, lipanj 2023. godina

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Diplomski rad br. 64_KOMD_2023

Digitalni nomadi

Studentica:

Lorena Novak, 3384/336

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj

Koprivnica, lipanj 2023. godina

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

STUDIJ sveučilišni diplomski studij Komunikologija, mediji i novinarstvo

PRISTUPNIK Lorena Novak

MATIČNI BROJ 3384/336

DATUM 21. 6. 2023.

KOLEGIJ Uredništvo

NASLOV RADA Digitalni nomadi

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Digital nomads

MENTOR Željko Krušelj

ZVANJE izvanredni profesor

ČLANOVI POVJERENSTVA

- izv. prof. dr. sc. Lidija Dujčić, predsjednica
- doc. dr. sc. Krešimir Lacković, član
- izv. prof. dr. sc. Željko Krušelj, mentor
- doc. dr. sc. Irena Radej Miličić, zamjenska članica
-

Zadatak diplomskog rada

BROJ 64_KOMD_2023

OPIS

Pristupnica ima zadatak istražiti suvremeni fenomen i genezu digitalnog nomadstva. Treba istražiti kako se taj oblik internetskog rada na daljinu tretira kod poslodavaca i u zakonodavstvu pojedinih zemalja. Sve je te spoznaje potrebno testirati i na hrvatskim prilikama. Nužna je i istraživanje medijske percepcije takvog fenomena, gdje će doći do izražaja njegove dobre i loše strane.

Zato će pristupnica:

- Prikupiti relevantnu literaturu i internetske izvore o raznim aspektima digitalnog nomadstva;
- Izložiti globalne statističke podatke o raširenosti digitalnog nomadstva diljem svijeta te o obrazovnoj strukturi i zaradama onih koji su prihvatili takav način rada i življenja;
- Analizirati sve prednosti, probleme i izazove s kojima se nomadstvo danas suočava;
- Pronaći i intervjuirati nekoliko nomada koji se trenutno nalaze u Hrvatskoj;
- Napraviti medijsko istraživanje o percepciji tog fenomena u široj javnosti;
- Iz sve toga izvući adekvatne zaključke i odgovoriti na postavljene hipoteze.

ZADATAK URUČEN

30.6.2023

POTPIS MENTORA

SVEUČILIŠTE
SJEVER

Predgovor

Otkad znam za sebe, težila sam slobodi i uvijek su me fascinirali veličina i raznolikost našeg svijeta, sloboda koja nam je nadohvat ruke i otvorenost uma koja je čovjeku potrebna za shvaćanje te slobode. Osim toga, usprkos činjenici da se čovjek rodi u određenoj kulturi i time ju nasljeđuje, nikad nisam osjećala čvrstu pripadnost nekom mjestu i kulturi koja s njime dolazi. Putovanje i upoznavanje raznolikih kultura bile su ideje koje bi mi uvijek zacaklile oči i ispunile me težnjom za istraživanjem ovog svijeta.

S pojmom i konceptom digitalnog nomadstva upoznala sam se prije nekoliko godina preko društvenih mreža jer sam pratila mnogo mladih avanturista i poduzetnika. S obzirom na to da je termin prilično svjež, ovaj mi je diplomski rad poslužio kao prilika da ga bolje približim sebi, ali i drugima. Poslužio mi je kao prilika da pobliže istražim pojam i da učvrstim odnose s mladim digitalnim nomadima s kojima sam već u osobnom kontaktu. Poslužio mi je da najbitnije prikupljene informacije i iskustva iz prve ruke približim ljudima koje također zanima ova tema, kao i da s tom temom upoznam one ljude koji za pojam digitalni nomad nikad nisu čuli.

Željela bih zahvaliti svima koji su mi bili podrška na putu obrazovanja i usavršavanja same sebe, prvenstveno svojoj obitelji, a zatim svim profesorima, profesoricama i ostalim djelatnicima Sveučilišta Sjever od kojih mi je svatko bio jedan djelić velike životne slagalice. Posebnu zahvalnost želim uputiti svom mentoru izv. prof. dr. sc. Željku Krušlju koji mi je svojim strpljenjem, trudom i savjetima pomogao da ovaj diplomski rad, a time i svoje obrazovanje, usavršim u najboljoj mogućoj verziji.

Sažetak

Ovaj se diplomski rad bavi temom koja je zbog svoje tek nedavno stečene popularnosti još uvijek mnogima nepoznata. Riječ je o digitalnom nomadstvu, koje je danas sve više zastupljeno među mladim ljudima željnima netradicionalnog života. Osim što će ovaj rad objasniti neke moderne načine funkcioniranja poslovnog svijeta, posebno će se približiti razlozima zašto je digitalno nomadstvo tako utjecajno na ekonomiju i zašto je Hrvatska tako popularna destinacija te kategorije poslovnih ljudi. Digitalno nomadstvo ima svoje pozitivne i negativne strane, iziskuje određene vještine i poziva na odricanje od mnogih aspekata života, što apsolutno nije za svakoga. Osim toga, postoji i raspon poslova koji su najpogodniji za život digitalnih nomada. To su točke koje će razjasniti ovaj diplomski rad. Proveden je i strukturirani intervju kojim je ispitano dvoje mladih digitalnih nomada koji trenutno žive u Hrvatskoj, a koji imaju vrlo bogat i iskustvima ispunjen život u statusu digitalnih nomada.

Ključne riječi: digitalni nomadi, putovanja, novi mediji, *online* posao

Summary

This thesis deals with a topic that, due to its recently acquired popularity, is still unknown to many. We are talking about digital nomadism, which today is increasingly prevalent among young people eager for a non-traditional life. In addition to explaining some modern ways of functioning of the business world, this paper will especially get closer to the reasons why digital nomadism is so influential on the economy and why Croatia is such a popular destination for that category of business people. Digital nomadism has its positive and negative sides, it requires certain skills and calls for giving up many aspects of life, which is absolutely not for everyone. In addition, there is a range of jobs that are most suitable for the life of digital nomads. These are the points that this thesis will clarify. A structured interview was also conducted, which examined two young digital nomads who currently live in Croatia, and who have a very rich and experience-filled life in the status of digital nomads.

Keywords: digital nomads, travel, new media, online business

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Tko su digitalni nomadi i kako funkcioniraju?.....	4
2.1. Razumijevanje pojma	6
3. Povijest digitalnog nomadstva.....	8
3.1. Što je Nomad List i kako je nastao?	11
4. Plaćanje poreza	13
5. Pozitivne i negativne strane digitalnog nomadstva	15
5.1. Prednosti života digitalnih nomada	15
5.2. Mane digitalnog nomadstva.....	17
6. Statistički podaci o digitalnom nomadstvu.....	19
7. Digitalno nomadstvo u Hrvatskoj.....	21
7.1. Pravni okvir digitalnog nomadstva u Hrvatskoj	22
7.2. Jan de Jong i bitna uloga DNA Croatia	25
8. Zanimanja kojima se mogu baviti digitalni nomadi	28
9. <i>Must have</i> vještine digitalnih nomada	33
9.1. Skup mekih vještina (<i>soft skills</i>).....	33
9.2. Skup tvrdih/tehničkih vještina	34
10. Uloga novih medija u životu digitalnih nomada	37
10.1. Softver za fakturiranje i naplatu	38
10.2. Upravljanje vremenom i projektima.....	38
10.3. Komunikacija i video sastanci	38
10.4. Upravljanje ugovorima	39
10.5. Upravljanje lozinkama.....	39
10.6. Moderacija društvenih medija	39
10.7. Aplikacija za vođenje bilješki.....	39
10.8. Usluge mrežne pohrane	40

10.9. Aplikacije za prevođenje	40
11. Anketa - koliko su mladi u Hrvatskoj upoznati s konceptom digitalnog nomadstva ...	41
11.1. Interpretacija rezultata	41
11.2. Rezultati istraživanja i rasprava.....	50
11. Komparativna analiza medijske prezentacije digitalnih nomada u hrvatskim i svjetskim medijima	52
11.1. Analiza sadržaja na hrvatskim portalima.....	52
11.2. Analiza sadržaja na svjetskim portalima	53
11.3. Komparativna analiza i zaključak istraživanja	54
12. Intervju s digitalnim nomadima koji prebivaju na području Hrvatske	56
12.1. Interpretacija rezultata	57
12.2. Zaključak istraživanja.....	62
13. Zaključak	63
14. Literatura	64
15. Popis slika i tablica	69

Live with no excuses, travel with no regret.

Oscar Wilde

1. Uvod

Novi životni trend, kojeg nazivamo digitalno nomadstvo, posljednjih godina uzima maha i zaokuplja maštu pojedinaca diljem svijeta. Životni stil digitalnog nomada nudi jedinstven i fleksibilan pristup poslu i putovanjima, omogućujući pojedincima da prihvate način života neovisan o lokaciji, i to korištenjem brojnih mogućnosti tehnologije i novih medija. S prijenosnim računalima u ruksacima i žedu za avanturom u srcima, digitalni nomadi redefinirali su tradicionalno poimanje posla i oblikovali svijet novih realnosti.

Digitalno nomadstvo predstavlja rastući pokret pojedinaca koji su se oslobodili ograničenja fiksnog uredskog prostora i konvencionalnog radnog vremena. Umjesto toga, prihvatili su slobodu rada s bilo kojeg mjesta uz internetsku vezu. Naoružani raznolikim rasponom vještina i poduzetničkim načinom razmišljanja, digitalni nomadi stvorili su vlastite puteve, stvarajući ravnotežu između poslovnog i privatnog života koja odgovara njihovim osobnim preferencijama i težnjama.

Napredak tehnologije i novih medija, poput brzog interneta, alata za suradnju i *online* platformi, igrao je ključnu ulogu u omogućavanju uspona digitalnog nomadstva. Ovaj životni stil omogućuje pojedincima da slijede svoje profesionalne ciljeve dok istražuju različite kutke svijeta, uranjaju u različite kulture i upuštaju se u jedinstvena iskustva. Bez obzira na to radi li se o radu u užurbanom kafiću na Baliu, *co-working* prostoru u Berlinu ili mirnoj plaži na Tajlandu, digitalni nomadi imaju slobodu odabrati svoje idealno radno okruženje i osmisliti vlastite rutine.

Osim privlačnosti putovanja i fleksibilnosti, digitalno nomadstvo također je iznjedrilo uspješnu zajednicu istomišljenika koji aktivno podržavaju i inspiriraju jedni druge. S rastom *online* zajednica, foruma i grupa na društvenim mrežama, digitalni nomadi mogu se povezivati, surađivati i dijeliti vrijedne uvide, savjete i resurse. Ovaj osjećaj zajedništva potiče mrežu podrške, pomažući nomadima da se nose s izazovima i neizvjesnostima koje se mogu pojaviti dok ste na putu.

Međutim, digitalno nomadstvo nije bez vlastitih izazova. Zahtijeva određenu razinu prilagodljivosti, samodiscipline i financijske stabilnosti. Nomadi se često moraju boriti s problemima kao što su pouzdan pristup internetu, razlike u vremenskim zonama, održavanje odnosa s klijentima i uspostavljanje rutine usred stalnih promjena. Usklađivanje poslovnih obveza sa željom za istraživanjem novih odredišta također može predstavljati niz logističkih i emocionalnih izazova.

Unatoč tome, za one koje privlači život pun avanture, osobnog rasta i profesionalne autonomije, digitalno nomadstvo nudi primamljivu alternativu tradicionalnom uredskom radu od 9 do 17 sati. To je stil života koji spaja rad i putovanje, osnažujući pojedince da organiziraju vlastita jedinstvena putovanja i oblikuju svoje sudbine prema vlastitim uvjetima.

Ovaj diplomski rad bavi se temom digitalnog nomadstva, što je prilično moderan koncept u poslovnoj sferi komunikacije i novih medija. Iako se kao pojam spominje još 1997. godine, digitalno nomadstvo napokon je postalo mainstream fenomen tek 2015. godine, no mnogi ljudi još uvijek nisu upoznati njegovim značenjem i svrhom koju ima u modernom svijetu. Stoga je svrha ovog rada pobliže upoznati ljude sa samim konceptom digitalnog nomadstva i njegovim funkcijama. Cilj je istražiti kakvu ulogu u sferi digitalnog nomadstva imaju novi mediji, koje vještine i osobine iziskuje digitalno nomadstvo, kao i koji su osnovni koraci prema njihovom načinu života. Osim toga, cilj je istražiti pozitivne i negativne strane digitalnog nomadstva, njegove učinke na društvo te u kojoj je mjeri Hrvatska popularna destinacija za digitalne nomade i što u tom smislu digitalnim nomadima nudi hrvatski Zakon. Stoga su postavljene tri istraživačke hipoteze, a to su:

H1: „Mladi na području Hrvatske upoznati su s konceptom digitalnog nomadstva.“

H2: „Medijska percepcija digitalnih nomada uglavnom je pozitivna.“

H3: „Digitalno nomadstvo postalo je popularno među mladim slobodnim suradnicima i nezavisnim profesionalcima.“

Ono što ću obrazložiti u teorijskom dijelu ovog diplomskog rada je opće značenje i funkcija digitalnih nomada te kako se kroz povijest taj pojam uopće oformio i razvijao. Nadalje, skupljanjem podataka s određenih internetskih portala i stranica, navest ću pozitivne i negativne strane koje se pojavljuju u životu digitalnih nomada. Iako je vrlo teško utvrditi koliko točno ljudi u svijetu živi tim načinom života, pronašla sam aproksimativne statističke podatke o njihovom ukupnom broju, koje također možete pronaći o ovom radu.

Nakon toga, objasniti ću kako se digitalno nomadstvo kreće u Hrvatskoj te koja prava i obaveze digitalnim nomadima nudi hrvatski Zakon. Smatrala sam kako je u tom kontekstu neophodno spomenuti i bitnu ulogu mladog poduzetnika Jan de Jonga, koji je proteklih godina imao veliki utjecaj na samo uvađanje i populariziranje digitalnog nomadstva na prostorima Lijepe Naše, kao i na formiranje Zakona o istome.

S obzirom na to da se digitalno nomadstvo vrti oko online poslovanja, navela sam i neka od najzastupljenijih zanimanja kojima se digitalni nomadi inače bave. Naravno, s tim dolaze određene vještine koje ta zanimanja iziskuju, ali i općenit način života digitalnih nomada, što ću također objasniti u tom kontekstu.

Drugi dio rada je istraživanje koje sam provela strukturiranim intervjuom dvoje mladih digitalnih nomada i istražila njihova zanimanja, vještine i iskustva koje su stekli kroz svoj život. Moja je namjera bila čitateljima prikazati iskustva iz prve ruke, ali i time dočarati raznolikost života dvaju digitalnih nomada.

2. Tko su digitalni nomadi i kako funkcioniraju?

Digitalni nomadi su osobe koje rade na daljinu, odnosno rade *online* posao koji je posebno popularan postao tijekom i nakon pandemije koronavirusa. Digitalni nomadi mogu biti samozaposleni pojedinci, slobodnjaci i zaposlenici. No, njihov se život ne vrti samo oko njihovog posla, digitalni nomadi mogu putovati u zemlji ili inozemstvu, a s njihovim ih poslom, suradnicima i klijentima povezuje upravo internet.

Stil života neovisan o lokaciji i tehnologiji nije za svakoga. Teško je ostati povezan u područjima s nedostatkom interneta ili mobilne usluge, a još veći izazov naučiti kako ostati produktivan dok uživate u novoj avanturi. Ujedinjeni strašću za putovanjima i novim avanturama, digitalni nomadi uživaju u mogućnosti rada gdje god se mogu spojiti na internet.

Hrvatski zakon o strancima digitalne nomade definira „državljaninom treće zemlje (osoba koja nema državljanstvo EGP-a ili Švicarske Konfederacije) koji je zaposlen ili obavlja poslove putem komunikacijske tehnologije za tvrtku ili vlastitu tvrtku koja nije registrirana u Hrvatskoj i ne obavlja poslove ili pruža usluge poslodavcima na području Republike Hrvatske“.¹

Pandemija *Covid-19* rezultirala je velikim promjenama u sastavu digitalnih nomada. Najveći pomak je taj što su tradicionalni nositelji posla oslobođeni svojih ureda i mnogi, umjesto da rade na jednom mjestu, radije biraju raditi *remote*. Prema podacima MBO Partners, „broj digitalnih nomada s tradicionalnim poslovima u Americi porastao je za 42% u 2021., narastajući sa 6,3 milijuna u 2020. na 10,2 milijuna u 2021. Neovisni radnici već su imali znatno veću slobodu lokacije od tradicionalnih nositelja poslova, tako da je utjecaj Covid-19 na to gdje su radili bio manje izražen“.²

Biti digitalnim nomadom odnosi se na način života koji pojedincima omogućuje rad na daljinu dok putuju i žive na različitim lokacijama. Digitalni nomadi koriste tehnologiju i nove medije za obavljanje svojih radnih obaveza, obično se oslanjajući na prijenosna računala, pametne telefone i stabilne internetske veze. U nastavku ovog rada ukratko ću kroz nekoliko točaka objasniti kako izgleda živjeti život digitalnih nomada. Sama, naravno, nisam digitalni nomad, ali imam *online* posao koji mi omogućuje veliku fleksibilnost, stoga i sama mogu okvirno potvrditi ove točke.

¹ <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/stranci-333/privremeni-boravak-u-svrhu-boravka-digitalnih-nomada/286832>

² https://info.mbopartners.com/rs/mbo/images/MBO_Partners_2021_Digital_Nomad_Research_Brief.pdf
(Svi prijevodi: L.N.)

Prvo i osnovno što digitalni nomadi uživaju u svom poslovnom aspektu života jest fleksibilan radni model. Digitalni nomadi imaju, dakle, fleksibilne aranžmane sa svojim poslodavcima ili su, s druge strane, samozaposleni. Mogu raditi na daljinu za tvrtke ili se baviti slobodnim radom, što im daje slobodu odabira projekata i radnog vremena.

Nakon toga, digitalni nomadi uz svoj rad mogu putovati. Imaju fleksibilnost odabira odredišta i trajanja putovanja. Mogu raditi iz kafića, *co-working* prostora ili čak iz vlastitog smještaja. Često mijenjaju lokacije, istražuju nove gradove, zemlje, čak i kontinente.

Kako bi to uspjeli ostvariti, potrebni su im alati za rad na daljinu. Digitalni nomadi oslanjaju se na razne digitalne alate i usluge kako bi učinkovito obavljali svoj posao. To uključuje komunikacijske alate poput softvera za videokonferencije, odnosno virtualne sastanke (npr. Zoom, Microsoft Teams), platforme za upravljanje projektima (npr. Trello, Asana), kao i za organiziranje zadataka i rješenja pohrane u oblaku (npr. Google Drive, Dropbox) za jednostavan pristup datotekama.³

Osim toga, digitalni nomadi obavljaju razna financijska razmatranja. To znači da često upravljaju svojim financijama na daljinu. Mogu koristiti usluge internetskog bankarstva, platforme za digitalno plaćanje (npr. PayPal, TransferWise) i *online* računovodstvene alate za praćenje prihoda, troškova i poreza. Važno je uzeti u obzir i faktore kao što su životni troškovi, devizni tečaj i putni troškovi.

Vrlo im je bitno umrežavanje i zajednica jer se digitalni nomadi često povezuju s drugim nomadima i istomišljenicima putem grupa na društvenim mrežama, foruma, *co-working* prostora i događajima. Te zajednice pružaju podršku, mogućnosti umrežavanja i vrijedne uvide u odredišta putovanja, smještaj i mogućnosti rada na daljinu.

Naravno, njihov život nikako nije jednostavan pa je jako bitno da pronađu ravnotežu između poslovnog i privatnog života. Dok digitalni nomadi imaju prednost fleksibilnosti, održavanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života može biti veliki izazov. Zahtijeva disciplinu i učinkovito upravljanje vremenom kako bi se radno vrijeme odvojilo od slobodnog vremena i izbjeglo psihičko izgaranje. Uspostava rutine, postavljanje granica i davanje prioriteta brizi o sebi ključne su vještine koje digitalni nomadi moraju usvojiti kako bi održali svoje mentalno, a time i fizičko zdravlje. No, vjerujem da je to bitno za svakog od nas, a ne samo za digitalne nomade.

³ <https://remoteverse.com/must-have-tools-for-digital-nomads/> (pristupljeno 25.05.2023.)

Ono što bi digitalni nomadi također trebali usavršiti jest prihvaćanje kulturnih iskustava. Jedna od značajnih prednosti digitalnog nomada je izloženost različitim kulturama, tradicijama i kuhinjama. Digitalni nomadi često uranjaju u lokalna iskustva, istražuju znamenitosti, druže se s lokalnom zajednicom i uče o različitim načinima života. To iziskuje da osoba bude otvorenog uma kako bi mogla prihvatiti različitosti koje također mogu utjecati na njen život.

Vrijedno je napomenuti da biti digitalnim nomadom nikako nije bez brojnih izazova. Zapravo, stvar je potpuno suprotna jer takav život zahtijeva prilagodljivost, samomotivaciju i sposobnost rješavanja logističkih pitanja kao što su vize, smještaj i zdravstveni aranžmani. Međutim, za one koji uživaju u putovanjima i traže fleksibilnost u svom poslu, životni stil digitalnog nomada može biti koristan, obogaćujući iskustvo i sposobnosti osobe.

2.1. Razumijevanje pojma

Prema Grabovac (2020: 9) pojam digitalnog nomadstva stvoren je 1997. godine u knjizi *The Digital Nomad*, koju su napisali Tsugio Makimoto i David Manners. Njihova knjiga najavila je izum jedinstvenog i svemoćnog komunikacijskog uređaja koji bi zaposlenicima omogućio rad s bilo kojeg mjesta. „Nije poznato je li izraz nastao tek pisanjem knjige ili je uzet izraz koji je već postojao. A izraz *neovisnost o lokaciji* lokalizirala je Lea Woodward 2006. godine kao riječ koja se koristila za opisivanje načina života digitalnih nomada“ (Grabovac 2020: 9).

U 21. stoljeću digitalni nomadi koriste svoje vještine za rad putem prijenosnih računala, društvenih mreža i mobilnih telefona. Digitalni nomadi mogli bi provesti nekoliko mjeseci radeći, primjerice, u zajednici na plaži u Kostarici, a potom još nekoliko mjeseci na, recimo, honorarnom poslu u Londonu ili Rimu. Sloboda izbora mjesta stanovanja i rada dio je prednosti digitalnog nomadstva.

Iako biti digitalnim nomadom zvuči privlačno, postoje mnogi nedostaci. Naime, lokacija može biti veličanstvena, dostupni poslovi možda neće uvijek u potpunosti iskoristiti njihove vještine ili neće moći sve dobro naplatiti. Dakle, da bi zadržali životni stil digitalnog nomada, možda će zapravo raditi više za manju plaću u usporedbi s tradicionalnim uredskim poslom. Porast mogućnosti rada na daljinu i zapošljavanja olakšao je radnicima isprobavanje načina života digitalnog nomada uz zaradu i izgradnju karijere. „Golema većina ljudi nikad neće pronaći posao koji može predstavljati beskrajni izvor ispunjenja“ (Ferris 2009: 19).

Naravno, postoje određeni koraci prema digitalnom nomadstvu koje preporučuju mnogi autori. No, ne funkcionira sve jednako za svakoga. Ferris u svom djelu *Četverosatni radni tjedan* (2009:20) spominje veliku važnost u tome da ljudi budu *dealakeri*. „Manifest

dealmakera je jednostavan: o stvarnosti se može pregovarati. S izuzetkom područja kao što su znanost i pravo, sva pravila mogu se savijati ili kršiti, a da pritom ne budete neetični“ (Ferris 2009: 20). Prema autoru, riječ „deal“ u *dealmakeru* je ujedno i kratica za proces koji čovjeku može pomoći da postane digitalnim nomadom, odnosno, kako ih autor zove - „novim bogatašima“. Cijela se njegova knjiga sastoji od nekoliko koraka koji daju proces uz koji je, kako kaže autor, „moguće udvostručiti prihod i duplo srezati radno vrijeme“:

„D“ je, dakle, definicija koja mijenja ustaljene koncepte rada i „mijenja pravila igre“, odnosno uvodi pravila i ciljeve novog koncepta rada i života. Ako uspijemo definirati problem, možemo promijeniti štetne uzorke i objašnjavati odgovor na pitanje: „Tko su novi bogataši i kako djeluju?“

„E“ je eliminacija uz pomoć koje se rješavamo zastarjelog poimanja upravljanja vremenom te skraćujemo radno vrijeme s 12 sati rada na 2 sata rada dnevno.

„A“ je automatizacija i predstavlja način na koji počinjemo upravljati svojim novčanim priljevom koristeći, na primjer, selidbu u jeftinije dijelove svijeta.

„L“ je oslobođenje⁴ koje bespriježno daje odgovore na pitanja „kako bespriježno upravljati zbivanjima kao pomoću daljinskog upravljača, i kako izbjeći šefa“ (Ferris 2009: 21). Kod oslobođenja se ne misli na jeftina putovanja, već na uništavanje lokota koji nas prisiljavaju na jednu lokaciju.

⁴ U izvornom jeziku: *Liberation*.

3. Povijest digitalnog nomadstva

Digitalno nomadstvo postalo je prepoznato kao *mainstream* fenomen još 2014. - 2015. kada su se pojavile posvećene *online* zajednice (npr. Nomad List) i otvorili *co-working* prostori te započele serije konferencija. Međutim, pojavilo se najprije kao individualistički fenomen 2000-ih. Tada su IT tvrtke počele prihvaćati dogovore o radu na daljinu za programere softvera, objavljena je važna knjiga *Četverosatni radni tjedan* (Ferriss 2009) i pojavila su se elektronička tržišta *freelancera* (npr. *Elance*). Pionirski primjeri postojali su i prije (Roberts 1984), s konceptualnim predviđanjima danim čak i ranije (npr. McLuhan 1962., 1964). Širi korijeni digitalnog nomadstva mogu se pronaći u pokretu *backpackinga* i, zapravo, u tradicionalnom nomadstvu.

Pojavu digitalnog nomadstva različiti su autori predviđali na različite načine. Neke su se vizije poprilično razlikovale od digitalnog nomadstva kakav se danas razvio i koji sada postoji, no bez obzira na to, pojedini su se autori odlikovali svojim predviđanjem. McLuhan je u *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man* (1962) opisao nomade kako uokolo jure velikom brzinom, koristeći objekte na cesti, pa do toga da su im ti objekti postali novi dom. Njegovo „globalno selo” zapravo je metafora za smanjenje fizičkih udaljenosti diljem svijeta zbog povećane mogućnosti komunikacije i razmjene ideja putem interneta. U njegovoj viziji o kojoj pak govori u svojoj drugoj knjizi *Razumijevanje medija* (1964), povećana brzina i lakoća komunikacije trebale su spojiti sve društvene funkcije stvarajući tako dojam smanjene fizičke udaljenosti. Sada se okrećemo stvarnim korijenima i pojavi digitalnog nomadstva koje istražujemo desetljeće po desetljeće, usredotočujući se na ulogu tehnologije, poslovanja i putovanja.

Još 1960-ih, pisac znanstvene fantastike Arthur C. Clarke predvidio je pojavu globalnog rada na daljinu.⁵ Iako je teško točno odrediti tko je zaista bio prvi digitalni nomad, jedan od onih najranijih nije bio opremljen pametnim telefonom ili čak prijenosnim računalom. Između 1983. i 1991. godine Steven K. Roberts prešao je preko 43.000 kilometara diljem Amerike samo na biciklu. Radio je kao pisac u Columbusu, kada mu je jednog dana sinulo da mu se baš i ne sviđa njegov grad ili njegov skupi stil života. Zato je prodao kuću i otišao. Roberts nije bio samo nomad, već i izumitelj. Nosio je prijenosno računalo *RadioShack* model 100, solarni panel

⁵ https://www.youtube.com/watch?v=wC3E2qTCIY8&ab_channel=KieronMiddleton (pristupljeno 21.05.2023.)

od pet wata i imao je račun na *CompuServeu* koji je koristio za komunikaciju sa svojim baznim uredom.⁶

Slika 3.1. Steven K. Roberts na računaliziranom biciklu, izvor: *Nomadic Research Labs*

Uz ovu doduše skromnu tehnologiju, Roberts je mogao raditi dok je vozio bicikl. Proveo je osam godina živeći kao nomadski slobodni pisac. Njegov je bicikl tijekom godina dobivao različite nadogradnje, da bi do 1991. godine postao predmet vrijedan 1,2 milijuna dolara. Danas se nalazi u Muzeju povijesti računala u Mountain Viewu u Kaliforniji. Robertsovo pionirsko putovanje bilo je rani eksperiment u novom načinu života, koji su omogućile upravo prijenosne tehnologije i novi mediji.⁷

Samo nekoliko godina nakon što je Roberts završio svoje putovanje, termin digitalni nomad napokon je ušao u leksikon. Izraz je nastao u istoimenom akademskom udžbeniku iz 1997. godine. Knjigu je objavila obrazovna izdavačka kuća Wiley, a napisali su je Tsugio Makimoto i David Manners (1997). Autorova bilješka na početku knjige sažima glavni argument: „Vremena se mijenjaju. Pokretačka snaga promjena u svijetu je tehnološki napredak. Gura se u

⁶ <https://every.to/p/a-brief-history-of-digital-nomads?ref=refind> (pristupljeno 22.04.2023.)

⁷ Isto.

dva smjera: prema manjim, jeftinijim, još više prijenosnim osobnim alatima i prema neizbježnosti jeftinih globalnih komunikacijskih mreža velikog kapaciteta.“⁸

Prema Grabovac (2020: 9), „nije poznato je li izraz nastao tek pisanjem knjige ili je uzet izraz koji je već postojao. A izraz „neovisnost o lokaciji“ lokalizirala je Lea Woodward⁹ 2006. godine kao riječ koja se koristila za opisivanje načina života digitalnih nomada“.

Tehnologija ne uzrokuje promjene, ali ih pojačava. Početkom sljedećeg tisućljeća omogućit će život i rad u pokretu. Glavne svjetske tehnološke tvrtke ciljaju na životni stil „mobilnog profesionalca“ u razvoju alata za vođenje nomadskog poslovnog života. S vremenom će ti alati postati dovoljno jeftini za sve, a najveća promjena načina života u zadnjih 10.000 godina, otkako su ljudi prestali biti nomadi i počeli se baviti poljoprivredom, bit će isporučena većini korisnika u razvijenom svijetu. Po prvi put u tih 10.000 godina taj će izbor postati glavna opcija životnog stila.¹⁰

Kada je Makimoto 1997. godine napisao knjigu *The Digital Nomad*, tehnološko je okruženje bilo malo drugačije nego danas. Bila je to godina kada su se DVD uređaji prvi put komercijalno prodavali u SAD-u po cijeni od 599 do 750 dolara po jedinici. Prva igra „Grand Theft Auto“ u to je vrijeme po prvi put osvanula za *Playstation1*, a nastao je i *MP3* format datoteke.¹¹

Pouka je da se alati često kreću brže od ljudi. Sposobnost da se učini nešto na tehničkoj razini ne znači da je to predodređeno da postane životni pokret. Da bi se to dogodilo, ljudima je prvo potreban karakter koji će predstavljati što god nova mogućnost bila, kako bi se čovjek osjećao stvarnijim.

„U svijetu ovakav stil života postaje sve popularniji još od 2014. godine, kada su se pojavile web stranice koje rangiraju gradove prema životnom trošku, vremenu i brzini interneta, kako bi pomogle nomadima da odaberu gdje će boraviti. Jedna od takvih web stranica je Nomad List“ (Grabovac 2020: 9).

⁸ <https://every.to/p/a-brief-history-of-digital-nomads?ref=refind> (pristupljeno 22.04.2023.)

⁹ <https://leajovy.com/about/>

¹⁰ <https://every.to/p/a-brief-history-of-digital-nomads?ref=refind> (pristupljeno 22.04.2023.)

¹¹ Isto.

3.1. Što je Nomad List i kako je nastao?

Ovaj odlomak komponirat ću prema saznanjima koje je prikupila Lauren Razavi u izvodu iz njene još neobjavljene knjige *Global Natives*¹², a koja se bavi razvitkom *web* stranice Nomad List.¹³

U travnju 2013. godine magistar poslovne administracije Pieter Levels, koji je tada imao 27 godina, prodao je sve svoje stvari i krenuo iz Nizozemske na putovanje svijetom. Nekoliko godina ranije, dok je Levels studirao na Rotterdam School of Management, slučajno je pokrenuo svoju prvu internetsku tvrtku. Postavio je mikseve elektronske glazbe na svoj YouTube, Panda Mix Show, a to je brzo uzelo maha. Kad je Levels diplomirao 2012. godine, zarađivao je 2000 dolara mjesečno. Njegov je prijatelj komentirao kako ovaj prihod znači da može živjeti „pomalo bilo gdje“. Već je kao tinejdžer proveo šest mjeseci studirajući u inozemstvu na programu razmjene pa ga ideja o odlasku u inozemstvo nije previše mučila. Osim toga, bio je znatiželjan vidjeti može li održavati prihod na cesti.¹⁴

Tijekom sljedećih nekoliko mjeseci, Levels se riješio svega što mu nije stalo u ruksak, a zatim se ukrao na jednosmjerni let za Tajland. Stalno je slušao o četverosatnom radnom tjednu, ali je ocijenio da je posao *dropshippinga* čista glupost i da nikako nije njegova scena. Ipak, ni biti glazbena zvijezda *YouTubea* nije mu baš zvučalo nešto posebno. Za njega, skroman uspjeh na *web* platformi treće strane, posebno onoj u vlasništvu globalnog tehnološkog diva poput Googlea, nije baš izazvao radost. Želio je izgraditi nešto svoje, drugačiju, neovisniju vrstu internetskog poslovanja. Kao samouk koder, odlučio je pokrenuti 12 *startupa* u 12 mjeseci, sve to dok je putovao od mjesta do mjesta. Ti bi *startupi* bili pokrenuti, izgrađeni u potpunosti od Levelsove ruke, i ne bi imali vanjskih investitora. Do kraja eksperimenta zaključio je da će vjerojatno smisliti dugoročniji plan.¹⁵

Poput mnogih nomada u to vrijeme, Levels je ubrzo završio radeći u Hubudu na Baliu. Tamo je napisao prve retke koda za svoj sedmi *startup*, Nomad List, *web* stranicu koja rangira gradove prema njihovoj prikladnosti za udaljene „poslovnjake“. Stranica koristi API-je za odabir skupova podataka i njihovo pretvaranje u atraktivno korisničko sučelje koje se ažurira u stvarnom vremenu. Njegov je trik savršen za FOMO generaciju: početna stranica otkriva najbolje mjesto na svijetu za nomade u bilo kojem trenutku. Između 2014. i 2017., kako su

¹² <https://www.holloway.com/b/global-natives> (pristupljeno 22.04.2023.)

¹³ <https://nomadlist.com/>

¹⁴ <https://www.holloway.com/b/global-natives> (pristupljeno 22.04.2023.)

¹⁵ Isto.

stranica i interes za ono što nudi rasli, Levels je postao poster za digitalne nomade kakve sada poznajemo. Medijski brendovi od Wireda do BBC-ja i CNN-a objavljivali su priče o nomadima, a Nomad List postao je i izvor i simbol nove globalne subkulture.¹⁶

Nomadi su htjeli iskoristiti svoju lokaciju i mobilnost, ali postojala je i šira slika. Žele pošteno zarađivati za život, učiti radeći, rješavati stvarne probleme i stvarati vrijedne stvari. Nomadski pokret u usponu se nije kretao samo oko profita i užitka kao što je sugerirao Ferrissov marketing – on je simbolizirao novo razumijevanje onoga što je moguće u globaliziranom svijetu. Umjesto da čekaju da plodovi globalizacije dospiju do pojedinaca, nomadi su krenuli naprijed i globalizirali sebe, prihvaćajući popularnu izreku: „Traži oprost, a ne dopuštenje.“¹⁷

Ovisno o tome koga pitate, nomadi predstavljaju sve što je ispravno u vezi s globalizacijom ili sve što nije u redu s njom. Generacijama su ljudi putovali na egzotična i jeftinija odredišta, primamljeni vremenom, niskim životnim troškovima i mogućnošću da iskuse nove kulture. U najoptimističnijem smislu, nomadski pokret mogao bi se promatrati kao prilika za izgradnju mostova između gospodarstava u nastajanju i onih etabliranih.¹⁸

Digitalno nomadstvo najbolje funkcionira za one u privilegiranom položaju koji si već mogu priuštiti ublažavanje njegovih rizika. Dakle, što znači ako stručni radnici iz bogatih zemalja rade na daljinu u siromašnijim zemljama i penju se nekoliko stepenica na klasnoj ljestvici u usporedbi s lokalnim stanovništvom? Uživanje u plodovima „egzotičnog“ okruženja dok se iskorištavaju prednosti globalnih nejednakosti kao što su jeftina radna snaga, valutne razlike i niske cijene nekretnina, postavlja pitanja o strukturama na kojima je nomadski stil života izgrađen i koje podržava. Naime, trgovina, kapital, znanje i komunikacija slobodno prolaze preko granica, ali se sami ljudi još uvijek suočavaju s ograničenjima. Dok su prava osobe još uvijek određena njihovom putovnicom, stari sustavi bogatstva, moći i statusa i dalje će postojati u svijetu.¹⁹

¹⁶ <https://www.holloway.com/b/global-natives> (pristupljeno 22.04.2023.)

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ <https://every.to/p/a-brief-history-of-digital-nomads?ref=refind> (pristupljeno 22.04.2023.)

4. Plaćanje poreza

Istina je da je digitalno nomadstvo relativno nov poslovni i životni trend. Vrijeme od sredine do kasnih 2010-ih iznijelo je na vidjelo sve veći broj profesionalaca koji su odlučili lutati svijetom. Ne postoji, stoga, konkretan međunarodni skup poreznih zakona za digitalne nomade. Mogu biti izrečene čak i novčane kazne ako se ne pridržavaju postojećih zakona o oporezivanju ili negdje ne plaćaju svakovrsne dadžbine. Stoga specifični parametri još uvijek definiraju identitet i poslovne pothvate digitalnog nomada. Pogledajmo, dakle, поближе što utječe na porezne obveze digitalnih nomada kao građanina ovoga svijeta. Prema stranici Elorus²⁰, postoje bitne informacije u vezi poreza za digitalne nomade:

- a) Različite zemlje jednake su različitim poreznim zakonima za digitalne nomade;
- b) visoke porezne stope u odnosu na niske porezne stope za digitalne nomade;
- c) digitalni nomadi i čudan slučaj poreza na iseljništvo;
- d) teritorijalni porezni sustav i njegove prednosti za digitalne nomade.

„Koncept svjetskog rezidenta još uvijek je prilično nov i stoga za porezne vlasti ne postoji. Međunarodni zakoni nisu prilagođeni kako bi u svoj okvir uključili ljude koji su odlučili raditi i putovati dok privremeni dom pronalaze kamo god krenu.“²¹

Iako digitalni nomadi redovito putuju, moraju imati poreznu ili fiskalnu rezidentnost. Osoba mora provesti najmanje 183 dana (oko šest mjeseci) živeći i radeći u nekoj zemlji. Netko je rezident neke zemlje kada većinu godine provede u toj određenoj zemlji i zbog toga posljedično plaća poreze. Biti porezni rezident također znači da se osoba pridržava privilegija i odgovornosti koje propisuje dotična vlada. Neke zemlje postavljaju više prava, a manje dužnosti (ili obrnuto).²²

a) Većina zemalja slijedi slične načine oporezivanja svojih stanovnika. Postoje, dakako, razlike po zemlji, kontinentu i razini prihoda. Zato pojedine zemlje oporezuju manje ili oporezuju više, oporezuju svoje građane i rezidente ili oporezuju samo domaće poslovne pothvate. Ne postoji jedan međunarodni porezni zakon ili porezni postotak koji se naplaćuje tvrtkama. Zato digitalni nomadi moraju proučiti te poreze prije nego što odaberu zemlju u kojoj će živjeti, ovisno o svojim poreznim zakonima.²³

²⁰ <https://www.elorus.com/resources/digital-nomads-guide/#challenges--solutions-for-digital-nomads> (pristupljeno 11.05.2023.)

²¹ Isto.

²² Isto.

²³ Isto.

b) „Nekoliko zemalja, poput Omana, Bahreina i Kajmanskih otoka, odlučilo je svoje stanovnike odriješiti poreza. Istodobno, države poput Arube (52%), Švedske (32,34%), Danske (35%) i Austrije (42%) imaju najviše stope poreza na dohodak. Slijedi još najmanje 15 zemalja iz Europe, Afrike i Azije s postocima između 45-54% porezne stope“.²⁴

Digitalno nomadstvo kao trend je u stalnom porastu, a mnoge zemlje pokušavaju postati privlačnije digitalnim nomadima. Digitalni nomadi koji se, primjerice, odluče preseliti u Grčku mogu platiti 50% manje poreza na dohodak i naknada za socijalno osiguranje u prvih sedam godina, zahvaljujući zakonu usvojenom u tamošnjem parlamentu 2021. godine.

c) Većina zemalja spada u kategoriju oporezivanja svojih stanovnika, a ne svojih građana. Dakle, ako ste i državljanin i rezident neke zemlje, nema načina da izbjegnute oporezivanje. Iznenađujuće, postoji porez na iseljništvo. U ovom slučaju, vlade odlučuju oporezivati svoje građane, što znači da će oni također biti oporezovani od svoje zemlje porijekla gdje god putovali i radili. Razumljivo je da ovaj zakon mnogi kritiziraju. U cjelovitom obliku primjenjuje se u dvije zemlje, SAD-u i Eritreji. Međutim, neki izlazni ili odlazni porezi s posebnim financijskim i rezidentnim kriterijima postoje u zemljama poput Kanade i Španjolske.²⁵

d) S druge strane, digitalni nomadi koji potječu iz zemalja s teritorijalnim poreznim sustavom imaju veliku sreću. Ovaj porez od njih zahtijeva da plaćaju porez na prihod ostvaren samo unutar geografskih granica svoje zemlje prebivališta. To pomaže ljudima koji rade na daljinu ili preuzimaju projekte u inozemstvu jer moraju prijaviti samo stečeni prihod tamo gdje žive i izostaviti sve druge poslove koje su preuzeli u inozemstvu.²⁶

Slobodnjaci, samostalni poduzetnici, kapitalisti u pokretu i mala poduzeća trebaju poreznog savjetnika koji je u sve to dobro upućen. Digitalni nomadi nemaju nužno dovoljno znanja o međunarodnom poreznom pravu niti vremena da nauče sve o njemu. Također ne žele izgubiti novac ako budu kažnjeni zbog pogrešnog izračuna ili utaje poreza. Jeftinije je dobiti iskusnog računovođu nego biti kažnjen zbog neispunjavanja potrebnih poreznih obveza.²⁷

²⁴ <https://www.elorus.com/resources/digital-nomads-guide/#challenges--solutions-for-digital-nomads> (pristupljeno 11.05.2023.)

²⁵ Isto.

²⁶ Isto.

²⁷ Isto.

5. Pozitivne i negativne strane digitalnog nomadstva

Ljudi digitalne nomade često zamišljaju kao osobe koje na svom prijenosnom računalu rade na nevjerojatno lijepim lokacijama poput plaža i planinskih vrhova. U nekim slučajevima i jest tako, ali nije sve tako savršeno. Mogućnost rada s lijepih i egzotičnih mjesta mnoge osobe doista privlači digitalno-nomadskom stilu života, ali rijetko je tako glamurno kao što se to čini na Instagramu i ostalim društvenim mrežama na kojima većinom sve izgleda „savršeno“. Prema stranici Citizen Remote²⁸, postoje neke pozitivne i negativne strane ovakvog života, a neke od tih točaka ću objasniti u nastavku rada.

5.1. Prednosti života digitalnih nomada

Biti digitalni nomad donosi mnoge prednosti, upravo one zbog kojih je danas ljudima sve uzbudljivije upuštati se u takvu vrstu posla. Na primjer, najuzbudljivija točka jest ta da digitalni nomadi lako mogu putovati na puno radno vrijeme²⁹. To je očita prednost životnog stila digitalnih nomada i jedan od glavnih razloga zašto su ljudi zainteresirani za tu vrstu posla. Biti digitalni nomad omogućuje veliku fleksibilnost putovanja, s obzirom na to da ne postoji vezanost za određeno radno mjesto. Imaju takvu slobodu da doslovno mogu odlučiti žele li nekoliko mjeseci ostati na jednom mjestu, raditi i istraživati lokaciju ili svaki mjesec seliti s jedne lokacije na drugu.

Na primjer, kao digitalni nomad imate slobodu raditi kad god i gdje god želite³⁰. To može biti kafić na sunčanom Baliju ili knjižnica u Tallinnu. Ono što je digitalnom nomadu najbitnije jest da ima stabilnu *wi-fi* vezu i prijenosno računalo.

Osim toga, ako digitalni nomad odluči neko vrijeme provesti na jednom mjestu, dostupan mu je cjelovit uvid u lokalnu kulturu koju za vrijeme svog boravka može istražiti³¹. Kultura nam ponajprije pokazuje koliko smo različiti, a informacije o kulturi i sve ono što digitalni nomad nauči u slobodno vrijeme također može iskoristiti i u poslovne svrhe ako se, primjerice, bavi turističkom promocijom mjesta na kojima boravi. Digitalni nomad tako ima prilike uspostaviti veze s ljudima različitih religija, kultura, podrijetla i društvenih slojeva, čak i ako ne govori njihov jezik.

²⁸ <https://citizenremote.com/blog/the-pros-and-cons-of-being-a-digital-nomad/> (pristupljeno 01.05.2023.)

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

³¹ Isto.

Ono što je možda najbitnije za ovu vrstu života jest osobni rast. Dok netko živi kao digitalni nomad, neprestano je izložen novim postavkama, izazovima i idejama. Osobni razvoj vrlo je važna komponenta digitalnog nomadstva, bilo da se radi o kretanju kroz transportni sustav zemlje, upoznavanju novih ljudi ili suočavanju s različitim razočaranjima koja su često prisutna u ovom načinu života. Svaka situacija s kojom se digitalni nomadi susreću pomaže im u osobnom rastu.

Upoznavanje novih ljudi također je jedan dio te točke. Imati zajedničko iskustvo s nekim omogućuje im da se povežu na novoj razini, pogotovo kada su jedan drugome stranci. Općenito, kad s nekim prolazimo kroz nešto što nam mijenja život, povezat ćemo se na dubljoj razini i to mnogo brže. „Ako, na primjer, digitalni nomad putuje Novim Zelandom i ode na skok padobranom s osobom koju je slučajno upoznao na tom putu, to će se pretvoriti u nezaboravno iskustvo. Ti će se novi prijatelji nakon kratkog vremena osjećati kao obitelj“³².

Osim toga, svaka osoba koju upoznamo ima svoju jedinstvenu priču. U svijetu digitalnog nomadstva možemo susresti zanimljive ljude koji su iz različitih razloga odabrali upravo isti način života.

Još su jedna doista pozitivna strana ovog života niski životni troškovi, odnosno minimalizam kojem ljudi danas sve više teže. Popularna odredišta digitalnih nomada obično su zemlje u kojima su troškovi života niži od zemlje porijekla. U isto vrijeme, te zemlje nude sve što im je potrebno kao digitalnom nomadu; od prekrasnih krajolika do brzog interneta, sigurnosti i *co-working* prostora. Tu se zapravo radi o činjenici da će digitalni nomadi tako uštedjeti puno novca na tipičnim troškovima kao što su plaćanje i osiguranje automobila, plaćanje hipoteke, struje, plina itd., jer neće imati kućnu bazu niti koristiti stvari koje s tim dolaze u kompletu. Kada iznajmljujete smještaj, obično je u to već sve uključeno.

Životni stil digitalnog nomada nudi ogromnu fleksibilnost, i to ne samo za vlastita putovanja. Osoba koji radi s punim radnim vremenom često mora tražiti odsustvo s posla za svako putovanje, a kad im isteknu dani godišnjeg odmora više ne mogu uzeti slobodno. Kad svoj posao možete ponijeti bilo gdje, moguće je ostaviti sve ono što se dosad činilo nemogućim. Digitalni nomadi tako nikada ne moraju propustiti neke bitne životne ili obiteljske događaje.

Posljednja, ali ne najmanje bitna pozitivna strana ovog stila života, upravo je izbjegavanje prometnih gužvi i putovanja na posao, što je često vrlo frustrirajuće i isto tako loše utječe na

³² <https://citizenremote.com/blog/the-pros-and-cons-of-being-a-digital-nomad/> (pristupljeno 01.05.2023.)

mentalno zdravlje. Digitalni nomadi na svoj posao ne moraju putovati. Mogu izabrati da rade od kuće, ili iz kafića ili *co-working* prostora u blizini svog doma, što olakšava dolazak i odlazak u željenom terminu bez gubljenja vremena.

Pozitivne strane digitalnog nomadstva zvuče vrlo privlačno jer upravo su to neke točke koje često muče poslovno angažirane osobe.

5.2. Mane digitalnog nomadstva

Iako zvuči vrlo primamljivo, biti digitalnim nomadom nije za svakoga jer je takav način života gotovo uvijek stresniji od običnog posla. Ovaj stres dolazi iz činjenice da digitalni nomadi stalno pokušavaju i trude se naći na novim mjestima, nabaviti nove SIM kartice, pronaći najbolju trgovinu, pronaći smještaj i sve što s time dolazi. To mnogima može biti vrlo stresno, s obzirom na to da takav način života zahtijeva više truda i ponavlja se na svakom novom mjestu.³³

Pokušaj uspostavljanja veze s klijentima u različitim vremenskim zonama ili rad za poslodavca u određenoj vremenskoj zoni također može biti stresan zadatak ako se osoba kreće i uvijek radi u različitim vremenskim zonama. Osim toga, ovaj način života uvelike može utjecati na čovjekov raspored spavanja, kao i društveni život. Rekla bih da digitalni nomadi za svoj način života moraju podnijeti određenu žrtvu jer na neki način ostavljaju dio sebe: obitelj, prijatelje i postignuća koja su stekli na mjestu gdje su odrasli ili poduže boravili.³⁴

Nadalje, u životu digitalnog nomada nema stabilnosti. Ne postoji njihovo stabilno mjesto za povratak kući gdje imaju sve, gdje ih čeka obitelj, pripremljena hrana. Kao što sam već spomenula, često u blizini nemaju obitelj i prijatelje koje mogu posjetiti kada imaju loš dan. Svaki se dan dešava nešto novo. Ovaj način života može biti zabavan i uzbudljiv, no nedostatak stabilnosti nije za svakoga i nije zajamčeno da bi se digitalno nomadstvo moglo svidjeti svakome.³⁵

Također, nema jamstva da će, kada stignu na novo odredište, moći pronaći smještaj koji odgovara svim njihovim željama ili nudi najveću udobnost. Mogu se suočiti i s nedostatkom stabilnosti na poslu, osobito ako su samozaposleni ili rade kao poduzetnici/*freelanceri*.

S tim dolazi i usamljenost, što je još jedna velika negativnost oko digitalnog nomadstva. Čak i ako volite biti sami, to nije isto što i osjećati se usamljeno. Usamljenost može biti problem

³³ <https://citizenremote.com/blog/the-pros-and-cons-of-being-a-digital-nomad/> (pristupljeno 01.05.2023.)

³⁴ Isto.

³⁵ Isto.

za očuvanje mentalnog zdravlja jer na nekim lokacijama možda nije moguće sklapati prijateljstva onoliko brzo koliko bi se to očekivalo. Može postojati situacija da tu nema neke nomadske zajednice koja digitalnim nomadima jako puno znači. Može se desiti i situacija da je svakako moguće sklopiti prijateljstvo, ali kad-tad dođe vrijeme za odlazak jer odlazak je to nešto što iziskuje digitalno nomadstvo. Kao nomad, morate istrenirati svoja očekivanja za uspostavljanjem neke dublje veze, što mnogima može biti teško emocionalno iskustvo.³⁶

Povrh toga, održavanje kontakta s obitelji i prijateljima širom svijeta može biti otežano, pogotovo kada ste u različitim vremenskim zonama. Nomadi će također morati propustiti posebne prilike s ljudima koje vole, što može biti izazovno i učiniti da se osjećaju izolirano i usamljeno.

Nadalje, lako se odvratiti od posla kada su digitalni nomadi prvi put u prekrasnoj zemlji i žele razgledati znamenitosti. Kad netko prvi put postane digitalnim nomadom, izazovno je shvatiti da nije na odmoru i da treba realizirati istu količinu posla kao i prije, ali da su u tom slučaju odgovorni za sebe same. Digitalnim nomadima često nedostaje kvalitetan radni prostor i morat će se prilagoditi, a za to vrijeme njihov rad može trpjeti.³⁷ Mnogi digitalni nomadi izgaraju zbog nedostatka ravnoteže između posla i života. Na kraju rade previše zbog niske produktivnosti ili su previše primamljeni atrakcijama i razgledavanjem pa njihov posao zbog toga trpi. Moguće je postići dobru ravnotežu između posla i privatnog života, ali to je nešto čega se osoba treba pridržavati i stvoriti neku vrstu samodiscipline.

Štoviše, većina ljudi iz njihova okruženja ne razumije zašto su odabrali biti digitalnim nomadom. Za mnoge je uspjeh imati kuću, auto, djecu i dobro plaćen posao. No, to i nije veliki nedostatak jer ne mora svima biti jasno zašto je netko nešto odabrao. Smatram da je uz takav stil života potreban i adekvatni stil razmišljanja.

Iako sam to spomenula i među pozitivnim stranama, konstantna potreba za dobrom *wi-fi* vezom može biti i nedostatak.³⁸ Čak i ako općenito kao digitalni nomad možete putovati bilo gdje, to dolazi s mnogim ograničenjima. Za rad je digitalnom nomadu potrebna dobra internetska veza, a nemaju sve zemlje i lokacije dobru internetsku infrastrukturu. Iako uvijek postoji mogućnost korištenja *hotspot* uređaja i međunarodnih *SIM* kartica, te stvari mogu biti

³⁶ <https://citizenremote.com/blog/the-pros-and-cons-of-being-a-digital-nomad/> (pristupljeno 01.05.2023.)

³⁷ Isto.

³⁸ Isto.

vrlo skupe i nisu dugoročno rješenje. Ako *wi-fi* padne ili nije dovoljno brz, tada digitalni nomadi ne mogu raditi, a ako ne mogu raditi, onda ne mogu niti putovati.

Posljednji nedostatak jest nedostatak doma. Većina digitalnih nomada nema matičnu bazu, što znači da se nemaju kamo vratiti. Nedostaje im udobnost doma i sve nose sa sobom pa često moraju biti izbirljivi oko toga što će držati u kovčegu. Putovati sam, neprestano u životu mijenjati ljude i okolinu, nemogućnost posjedovanja kućnih ljubimaca i problematični emocionalni život nekima je recept za životna poniranje, ponekad i psihičke slomove. Sve je to vrlo teško podnositi.

6. Statistički podaci o digitalnom nomadstvu

Činjenica je da je točan broj digitalnih nomada u svijetu vrlo teško odrediti iako postoje platforme poput Nomad Lista, koje digitalnim nomadima omogućuju da se zabilježe te time uključe u svjetsku statistiku. Moramo, naime, uzeti u obzir da tu postoje mnoga odstupanja jer postoji mogućnost da su se neki pribilježili iz čiste zabave, a da nisu doista digitalni nomadi. Naposljetku, tko zna koliko digitalnih nomada postoji koji se uopće nisu pribilježili.

Sve u svemu, vrlo je zanimljivo kod Nomad Lista to što nudi zaista razne mogućnosti za digitalne nomade, što smo već spomenuli. Slijedi kvantitativni prikaz njihovog broja, ali i ostalih elemenata na koje se njihov broj kategorizira.

Dakle, prema statistici Nomad Lista, koji je zacijelo i najvjerodostojniji izvor ovih podataka, „u prošloj godini više od 5,000.000 ljudi upotrijebilo je Nomad List za pronalaženje 1.357 gradova u više od 190 zemalja za život i rad. Od lansiranja 2014., Nomad List primio je više od 126,000.000 posjeta“.³⁹

Prema MBO Partners⁴⁰, u 2021. u svijetu je bilo oko 35 milijuna digitalnih nomada, a i danas ih ima otprilike toliko. MBO Partners zabilježio je 2021. samo u SAD-u oko 15,5 milijuna digitalnih nomada. To je povećanje od 112% u odnosu na samo 7,3 milijuna u 2019. godini.

Ta je statistika ažurirana 1. svibnja 2023. godine. Najviše ih je između 30 i 37 godina starosti, gdje se najveći postotak kreće od 6 do 8% digitalnih nomada. Zanimljiv je podatak da ih se podjednako skupilo u kategorizaciji m/ž, gdje ima 50% muškaraca, 49% žena, a ostatak od 1% se u toj podjeli ne izjašnjava.

³⁹ <https://nomadlist.com/faq#traffic> (22.05.2023.)

⁴⁰ <https://www.mbopartners.com/> (pristupljeno 22.05.2023.)

Nadalje, najviše digitalnih nomada američke je nacionalnosti (48%, N=26,040,730). Na drugom je mjestu Ujedinjeno Kraljevstvo sa samo 7% (N=4,015,603), nakon čega dolaze, Rusija (5%, N=2,712,576), Kanada (4%, N=2,427,694), Njemačka (4%, N=1,981,791), Francuska (3%, N=1,642,409), Australija (2%, N=1,216,324), Brazil (2%, N=1,196,506), Nizozemska (2%, N=958,691), Španjolska (2%, N=857,124), Indija (1%, N=715,922), Ukrajina (1%, N=678,763), Poljska (1%, N=599,492), Italija (1%, N=577,197), Švicarska (1%, N=502,879), Austrija (1%, N=450,857), Švedska (1%, N=359,200), Irska (1%, N=336,904), Izrael (1%, N=324,518), Češka (1%, N=282,405), Belgija (1%, N=279,982) i Turska (1%, N=277,451).

Zanimljiva kategorija je i stupanj edukacije, gdje se 90% skupilo u skupini višeg obrazovanja (54% u skupini prvostupnika, 33% u skupini magistara), 10% u skupini srednjoškolskog obrazovanja, a 3% ima doktorsko obrazovanje.

Također, u ovom kontekstu zanimati nas i vrsta zaposlenja. Na puno radno vrijeme zaposleno je njih 43%, ukupno 17% ih je u kategoriji *freelance*, 16% je osnivača *startupa*, 8% izvođača na puno radno vrijeme, 7% ih radi preko agencije, a ostatak se definira u kategoriji „ostalo“. Sukladno tome, postoji i kategorija vezana za prihode, gdje najveći postotak od 36% navodi da zarađuje između 100 tisuća i 250 tisuća dolara godišnje, 34% tvrdi da zaradi između 50 tisuća i 100 tisuća dolara godišnje, 15% između 25 i 50 tisuća, 8% između 250 tisuća i milijun dolara, 6% manje od 25 tisuća, dok ih 2% ostvaruje čak preko milijun dolara godišnje. Time dolazimo do prosjeka od oko 124 tisuće dolara godišnje.

Što se tiče poslova koje obavljaju digitalni nomadi, spomenut ćemo prve tri kategorije koje su najviše zastupljene. Od muških digitalnih nomada, najviše njih radi poslove poput programera softvera (34%), web programera (29%) i *startup* osnivača (29%). Od ženskih digitalnih nomada, najviše njih se bavi marketingom (16%), kreativnim poslovima (16%) i osnivanjem *startupa* (12%).

Ovo su bili osnovni podaci i kategorije po kojima se dijele digitalni nomadi (prema Nomad Listu⁴¹). Osim najzastupljenijih zanimanja koja smo spomenuli, postoje i mnoga druga zanimanja kojima se digitalni nomadi mogu baviti.⁴² Prije toga, valjalo bi spomenuti ponešto i o digitalnom nomadstvu u Hrvatskoj, tko ili što je bio pokretač i kako se ono razvijalo kroz godine.

⁴¹ <https://nomadlist.com/faq#traffic> (pristupljeno 01.05.2023.)

⁴² Detaljnije u poglavlju 8.

7. Digitalno nomadstvo u Hrvatskoj

Hrvatska je u posljednjih nekoliko godina postala magnetom za digitalne nomade⁴³. Jedan od glavnih razloga zašto digitalni nomadi dolaze u Hrvatsku, uz infrastrukturu, koja ponajviše uključuje potrebu za dobrom internetskom vezom i uspostavljenom zajednicom digitalnih nomada, zasigurno je stil života koji Hrvatska nudi, a koji je, uz sve ostalo, vrlo pristupačan.⁴⁴

Čini se da je takav životni stil vrlo povoljan digitalnim nomadima jer prosječni digitalni nomad zarađuje oko 6500 eura mjesečno.⁴⁵

Krajem siječnja 2023. u Hrvatskoj je bilo 595 važećih viza za digitalne nomade⁴⁶, no ta je brojka znatno manja od stvarnog broja digitalnih nomada koji borave u Hrvatskoj jer se odnosi samo na državljane treće zemlje koji ovdje borave duže od tri mjeseca.⁴⁷ U nastavku su navedene neke pogodnosti koje također privlače mnoge digitalne nomade.

Građani EU/EEA mogu boraviti u Hrvatskoj do 90 dana unutar razdoblja od 180 dana bez vize. Državljanima izvan EU/EEA možda će morati podnijeti zahtjev za vizu ili boravišnu dozvolu. Nadalje, Hrvatska općenito ima dobru internetsku infrastrukturu, osobito u većim gradovima i turističkim odredištima. Ovdje se mogu pronaći brojni kafići, *co-working* prostori i smještaji s pouzdanim *wi-fi* vezama. Međutim, u udaljenijim područjima ili na otocima, internetska brzina može biti sporija, stoga im je bitno planirati u skladu s tim.⁴⁸

Osim toga, postoje mnogi dijelovi Hrvatske koji su vrlo povoljni za život digitalnih nomada.⁴⁹ Na primjer, Zagreb kao glavni grad ima živahnu tehnološku scenu, odličnu infrastrukturu i širok raspon sadržaja za digitalne nomade. S druge strane, Split je smješten na prekrasnoj dalmatinskoj obali i nudi kombinaciju urbanog života i života na plaži. Ima rastuću zajednicu digitalnih nomada i mnoge *co-working* prostore. Dubrovnik je poznat po svojim srednjovjekovnim zidinama i slikovitom starom gradu čime i općenito privlači brojne turiste. No, ta planetarno poznata lokacija stoga često je osjetno skuplja od ostalih gradova u Hrvatskoj.

⁴³ <https://www.croatiaweek.com/thousands-of-digital-nomads-staying-in-croatia-longer-stay-problematic/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁴⁴ <https://www.vecernji.hr/biznis/znate-li-tko-su-digitalni-nomadi-putuju-po-egzoticnim-lokacijama-i-mijenjaju-poslovne-obrasce-za-koje-znamo-1578528>

⁴⁵ Isto.

⁴⁶ <https://www.glasistre.hr/hrvatska/2023/02/12/u-hrvatskoj-na-tisuce-digitalnih-nomada-zele-li-ostati-duze-moraju-se-snaci-845661> (pristupljeno 11.05.2023.)

⁴⁷ <https://www.croatiaweek.com/thousands-of-digital-nomads-staying-in-croatia-longer-stay-problematic/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁴⁸ <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/konzularne-informacije-22730/boravak-stranaca/odobrenje-boravka-u-hrvatskoj/22762> (pristupljeno 12.05.2023.)

⁴⁹ <https://nomadsembassy.com/best-cities-in-croatia-for-digital-nomads/> (pristupljeno 12.05.2023.)

Također, Hrvatska ima sve veći broj *co-working* prostora namijenjenih digitalnim nomadima. Neke popularne opcije uključuju Impact Hub Zagreb, HUB385 u Zagrebu i COIN u Splitu. Osim toga, digitalni nomadi mogu pronaći brojne kafiće s *wi-fi* vezom u kojima mogu udobno raditi.⁵⁰

Što se tiče troškova života u Hrvatskoj, oni su općenito niži nego u zapadnoeuropskim zemljama, ali mogu varirati ovisno o lokaciji. Zagreb je obično skuplji od većine gradova, dok obalna područja mogu biti skuplja tijekom vrhunca turističke sezone. No, to je sve skupa još uvijek relativno pristupačno u usporedbi s većim europskim gradovima.⁵¹

Kroz razgovor s digitalnim nomadima s kojima sam u kontaktu preko društvenih mreža, uspjela sam saznati i da Hrvatska, za razliku od nekih ostalih zemalja, nudi odličnu ravnotežu između poslovnog i privatnog života, a nudi i mnogo mjesta za istraživanje. Jedna od velikih prednosti za digitalne nomade u Hrvatskoj je prilika za istraživanje njezine prirodne ljepote i kulturne baštine. Osim toga, više su mi puta naveli kako je i pravni okvir za digitalne nomade sasvim u redu i da oko njega ništa ne bi mijenjali, osim što smatraju da bi voljeli da se viza može produžiti.

7.1. Pravni okvir digitalnog nomadstva u Hrvatskoj

Prema portalu Poslovni turizam⁵², „dozvolu za privremeni boravak u RH u svrhu boravka digitalnih nomada, može dobiti državljanin treće zemlje (izvan EU) koji je zaposlen ili obavlja poslove putem komunikacijske tehnologije za tvrtku ili vlastitu tvrtku koja nije registrirana u Republici Hrvatskoj i ne obavlja poslove ili pruža usluge poslodavcima na području Republike Hrvatske. Digitalni nomadi moraju priložiti dokaz o prihodima od najmanje 16.000 kuna mjesečno ili uštedevinu dovoljnu za 12 mjeseci boravka (minimalno 202.890 kuna). Također, moraju imati dokaz o kaznenom nekažnjavanju i pokriveno zdravstveno osiguranje“.

Zakon o digitalnim nomadima u Hrvatskoj je novi zakonski okvir koji omogućava strancima koji rade na daljinu za inozemne tvrtke da dobiju privremeni boravak u Hrvatskoj do godine dana. Cilj ovog zakona je privući visokokvalificirane i kreativne radnike koji mogu doprinijeti razvoju i promociji Hrvatske kao atraktivne i moderne destinacije. Digitalni nomadi su osobe koje koriste digitalnu tehnologiju za obavljanje svojih poslovnih aktivnosti neovisno o lokaciji, a često putuju i mijenjaju mjesta boravka. Da bi se kvalificirali za status digitalnog nomada u

⁵⁰ <https://nomadsembassy.com/best-cities-in-croatia-for-digital-nomads/> (pristupljeno 12.05.2023.)

⁵¹ Isto.

⁵² <https://www.poslovniturizam.com/intervju/jan-de-jong-digitalni-nomadi-jedno-su-od-rjesenja-za-razvoj-cjelogodisnjeg-turizma-u-hrvatskoj/3586/> (pristupljeno 12.05.2023.)

Hrvatskoj, stranci moraju ispuniti određene uvjete, kao što su dokaz o zdravstvenom osiguranju, dokaz o minimalnim sredstvima za život, dokaz o radnom odnosu ili vlastitom poslovanju s inozemnom tvrtkom i dokaz o namjeri boravka u Hrvatskoj. Digitalni nomadi koji dobiju privremeni boravak u Hrvatskoj ne smiju raditi za hrvatske poslodavce niti pružati usluge na hrvatskom tržištu. Također, njihovi primici nisu oporezivi u Hrvatskoj, već u zemlji iz koje dolaze ili u kojoj su porezni rezidenti. Zakon o digitalnim nomadima u Hrvatskoj je jedinstven i inovativan primjer kako se Hrvatska prilagođava globalnim trendovima i potrebama suvremenog tržišta rada.⁵³

S obzirom na to da je na području Hrvatske sve veća fleksibilizacija tržišta rada i zakonsko uređenje boravka državljana trećih zemalja, otvaraju se brojne mogućnosti za život i rad stranaca. Novim Zakonom o strancima⁵⁴ omogućen je i reguliran privremeni boravak digitalnim nomadima. Istim tim Zakonom uveo se i „pojam digitalnog nomada koji podrazumijeva stranca, državljanina treće zemlje, koji je zaposlen ili obavlja poslove putem telekomunikacijske tehnologije iz RH za stranu tvrtku ili vlastitu tvrtku koje nisu registrirane na području RH i ne obavlja poslove ili pruža usluge poslodavcima na području RH.“⁵⁵

Nastavno na to, otvaraju se pitanja oko oporezivanja njihovih primitaka za vrijeme boravka u RH, postupka dobivanja poslovnih viza i stjecanja statusa. „Na temelju podataka od veljače 2021., iz ATTA-inog se istraživanja može vidjeti da već sada mnoge zemlje u svijetu nude fleksibilnije vize koje nadilaze odredbe turističke vize i omogućavaju posjetiteljima rad unutar njihovih granica, među kojima su brojne zemlje na američkom kontinentu i u Aziji, koje predstavljaju primarni izbor za dugi boravak digitalnih nomada.“⁵⁶

„Stupanjem na snagu novog Zakona o strancima prvog dana 2021. godine, Republika Hrvatska je uhvatila korak s globalnim trendom reguliranja statusa digitalnih nomada.“⁵⁷ Digitalni nomadi su zapravo osobe koje koriste informacijsku i komunikacijsku tehnologiju za rad koji mogu obavljati bilo gdje na svijetu, što im pruža takav luksuz da slobodno biraju svoje boravište. „Digitalni nomad je poduzetnik ili zaposlenik koji gotovo isključivo rabi digitalne tehnologije za obavljanje svog posla te je istodobno neovisan i vodi svoj život na više različitih mjesta. U pravilu se bave zanimanjima koja, zahvaljujući internetu, mogu obavljati neovisno o

⁵³ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_133_2520.html (pristupljeno 12.05.2023.)

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Isto.

mjestu rada, a najčešće su to visokokvalificirani IT stručnjaci, pisci, novinari, dizajneri i ostale slične profesije.“⁵⁸

S obzirom na to da digitalni nomadi uvelike koriste prednosti tehnologije i zahvaljujući njenom razvoju, kao i širenju interneta, dobar dio poslova danas se obavlja izvan ureda. Tako se digitalni nomadi nerijetko odlučuju da svoj „ured“ u nekom većem gradu zamijene nekom drugom destinacijom. „RH kao jedna od zemalja kojoj je turizam jedna od najvažnijih gospodarskih grana, prepoznala je digitalno nomadstvo kao oblik gospodarstva i turizma kao jednu od budućih orijentacija te će se uspostavom zakonskog okvira promovirati u izvrsnu destinaciju za digitalne nomade.“⁵⁹

Primarna ideja je privlačenje što većeg broja situiranih osoba, odnosno digitalnih nomada koji će posredno doprinijeti i proračunu RH te prihodima lokalnih poduzetnika i time rezultirati poticanjem dodatnih gospodarskih aktivnosti. Kako bi se digitalnom nomadu odobrio boravak, on mora ispunjavati opće uvjete, a kao dokaz o svrsi boravka, kao digitalnog nomada, priznaje se dokaz da osoba obavlja poslove putem komunikacijske tehnologije (izjava poslodavca ili državljanina treće zemlje). „Potrebno je priložiti, primjerice, ugovor o radu ili obavljanju posla za stranog poslodavca, presliku registraciju vlastite tvrtke i dokaz da putem vlastite tvrtke obavlja navedene poslove.“⁶⁰

„Državljanin treće zemlje sredstva za uzdržavanje u visinama propisanim Uredbom, dokazuje dokumentacijom propisanom pravilnikom kojim se uređuju boravci državljana trećih zemalja u RH. Kao dokaz priznaje se izvod bankovnog računa ili dokaza o redovitom priljevu sredstava.“⁶¹

Obrasci i koraci za podnošenje zahtjeva za privremeni boravak mogu se pronaći na službenim stranicama MUP-a.⁶² Prema ovim podacima, „privremeni boravak odobrava se do godine dana (moguće i kraće), međutim nije ga moguće produžiti. Ipak, nakon isteka roka od 6 mjeseci od isteka važenja privremenog boravka digitalnog nomada, može se podnijeti zahtjev za ponovno reguliranje boravka digitalnog nomada. Digitalnom nomadu kojem je odobren

⁵⁸ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_12_133_2520.html (pristupljeno 12.05.2023.)

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Isto.

⁶¹ <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/digitalni-nomadi-i-poslovne-vize-kroz-zakonodavni-okvir-rh-45843> (pristupljeno 18.05.2023.)

⁶² <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti281563/stranci-333/privremeni-boravak-u-svrhu-boravka-digitalnih-nomada/286832> (pristupljeno 01.05.2023.)

privremeni boravak u Republici Hrvatskoj mogu se u Republici Hrvatskoj pridružiti čak i članovi uže obitelji.“⁶³

„Uvođenjem novog pojma digitalnih nomada u Zakonu o strancima propisani su uvjeti ulaska, kretanja, boravka i rada stranaca koji su državljani trećih zemalja u RH, a koji obavljaju poslove putem telekomunikacijske tehnologije iz RH, ali ne poslodavcima na području RH već u inozemstvu. Hrvatsku su već neki prepoznali kao destinaciju za digitalne nomade. Od toga što je Hrvatska zakonodavnim okvirom regulirala ovakav način rada, gospodarstvo neće imati prevelike financijske koristi, ali benefit je svakako promocija odredišta. Hrvatska se može brendirati kao poželjna destinacija digitalnih nomada i privlačiti obrazovane strance da ovdje dođu boraviti i raditi.“⁶⁴

No, u stvaranju hrvatskog Zakona za digitalne nomade sudjelovao je mladi Nizozemac, koji je Hrvatsku vlast pobliže upoznao s pojmom digitalnog nomadstva, ali i naveo mnoge mlade digitalne nomade da djelić svog života provedu upravo u Hrvatskoj. Većina njih je ovdje na kraju i ostala, a uz njih je svoj nastavak života ovdje proveo i Jan de Jong.

7.2. Jan de Jong i bitna uloga DNA Croatia

Veliko priznanje za ostvarivanje i obnavljanje hrvatskog Zakona o strancima, kao i pozivanje samih digitalnih nomada na ovo područje, čime je Hrvatska postala atraktivno odredište digitalnim nomadima, pripada Jan de Jongu. Za ovog je čovjeka vjerojatno čuo svaki digitalni nomad, barem od ovih koji (trenutno) žive u Hrvatskoj.

Naime, Jan de Jong preselio se u 22. godini iz Nizozemske u Hrvatsku kako bi napisao diplomski rad. Već je u to vrijeme osnovao svoju prvu tvrtku koja se vrlo brzo razvijala, a radi se o poznatoj M+ Grupi koja je danas najveći poslodavac u regiji. Njegov brz razvitak najbolje se može očitati u činjenici da je ta tvrtka imala već 35 zaposlenih u trenutku kada je de Jong diplomirao.⁶⁵ U nastavku stoji Slika 7.1. koja predstavlja mladog nizozemskog poduzetnika Jan de Jonga.

⁶³ <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti281563/stranci-333/privremeni-boravak-u-svrhu-boravka-digitalnih-nomada/286832> (pristupljeno 01.05.2023.)

⁶⁴ Isto.

⁶⁵ <https://poduzetnik.biz/produktivnost/jan-de-jong-hrvatska-nudi-bezbrojne-poslovne-mogucnosti/> (25.05.2023.)

Slika 7.1. Jan de Jong, izvor: LinkedIn

Njegova se priča nastavlja upoznavanjem djevojke kojom se oženio nakon šest godina veze i s kojom sad ima već četvero djece i svi zajedno žive u okolici Splita. Nadalje, prva tvrtka koja je u Hrvatskoj uvela četverotjedni radni tjedan upravo je njegova Webpower Adria, tvrtka koja je specijalizirana za marketing automatizacije. Ono po čemu je Jan de Jong također poznat javnosti upravo je to što je, kao što sam već spomenula, inicijator uvođenja vize za digitalne nomade u Hrvatskoj. „U ljeto 2020. napisao je otvoreno pismo premijeru Plenkoviću tražeći od njega uvođenje takve vize, a u siječnju 2021. Hrvatska je postala druga zemlja u Europi i sedma zemlja u svijetu koja je poželjela dobrodošlicu digitalnim nomadima izdajući im dozvole za boravak.“⁶⁶

Iako sam Jan de Jonga planirala kontaktirati i sama, na internetskim sam izvorima pronašla zanimljiv intervju⁶⁷ koji mi je zapravo dao odgovore na sva pitanja koja sam mu namjeravala postaviti.

⁶⁶ <https://poduzetnik.biz/produktivnost/jan-de-jong-hrvatska-nudi-bezbrojne-poslovne-mogucnosti/> (25.05.2023.)

⁶⁷ <https://www.poslovniturizam.com/intervjui/jan-de-jong-digitalni-nomadi-jedno-su-od-rjesenja-za-razvoj-cjelogodisnjeg-turizma-u-hrvatskoj/3586/> (pristupljeno 12.05.2023.)

Naime, Jan de Jong planirao je ostati samo godinu dana u Hrvatskoj, a zadržao se punih 17 godina. Prema njegovoj priči, zaljubio se kako u svoju ženu, tako i u zemlju koja ga je privukla zbog svoje mediteranske klime, hrane i vina, ali i zato što, po njegovu mišljenju, Hrvatska pruža mnoge poslovne mogućnosti.

Prije dolaska u Hrvatsku i tijekom studija marketinga, vodio je pozivni centar u Nizozemskoj te mu je to bio stalni posao. Već je tada bio odgovoran za rad otprilike 150 ljudi, što pripisuje svojoj iznimnoj ambiciji i samopouzdanju jer je bilo indikativno da tako mlada osoba nosi tako veliku odgovornost. No, dolaskom u Hrvatsku shvatio je da je industrija pozivnih centara u Hrvatskoj gotovo nepostojeća te je upravo ovdje vidio dobru priliku.

Osim toga, ono što je vrlo bitno za ovu temu jest činjenica da je formirao i udrugu digitalnih nomada Digital Nomad Association (DNA) Croatia. Udrugu je osnovao u prosincu 2020. godine, a njena je misija „objediniti i služiti, odnosno pomagati u raznim segmentima, digitalnim nomadima koji dolaze u Hrvatsku ili su već u Hrvatskoj. Članovi osnivači su Tanja Polegubić, Karmela Tancabel i ja“.⁶⁸

Krajem svibnja 2021. godine također je osnovao oglasnu *web* stranicu DNastay.com jer mu se pokretanjem DNA javilo mnogo vlasnika nekretnina koji su ga upitali gdje i kako da stupe u kontakt s digitalnim nomadima koji traže smještaj u Hrvatskoj. S obzirom na to da u to vrijeme takvog servisa u Hrvatskoj nije bilo, odlučio je biti prvi koji će ga osnivati.

⁶⁸ <https://www.poslovniturizam.com/intervjui/jan-de-jong-digitalni-nomadi-jedno-su-od-rjesenja-za-razvoj-cjelogodisnjeg-turizma-u-hrvatskoj/3586/> (pristupljeno 12.05.2023.)

8. Zanimanja kojima se mogu baviti digitalni nomadi

Prema brojnim internetskim stranicama (Explorers Away⁶⁹, Nomad Entrepreneur⁷⁰, Flatio⁷¹), postoje mnoga zanimanja kojima se mogu baviti digitalni nomadi, pogotovo zbog činjenice da imaju veliku slobodu kretanja, tako da lako mogu pronaći način i kako zaraditi preko interneta. Najveća je greška to što većina ljudi misli da je biti digitalnim nomadom ograničeno samo na trgovce, *web* programere ili kreatore sadržaja. Iako mnogi digitalni nomadi rade u tim sektorima, postoji stotine drugih stvari kojima se digitalni nomadi mogu baviti.

Tko god da odluči biti digitalnim nomadom, to se na početku može činiti prilično zastrašujućim potezom jer svijet je pun nepoznanica, a često se ljudi pitaju gdje da uopće počnu. Ipak, smatram da u ovom današnjem svijetu čovjek treba nastaviti tražiti, eksperimentirati i okušati se u novim iskustvima. Iako zaista ima doslovno bezbroj mogućnosti, u nastavku ću nabrojati neka zanimanja koja su sada već najčešća i koja najčešće možete pronaći na popisima različiti portala.

Na primjer, pisanje tekstova u svrhu marketinga i oglašavanja poznato je kao *copywriting*⁷². Samostalni tekstopisac može komunicirati s klijentima putem interneta. Dakle, možete raditi s gotovo bilo kojeg mjesta sve dok imate pristup internetu, što i jest ono čega se tiče digitalno nomadstvo. Ako se ne želi ograničiti na marketinške tekstove, može se odmaknuti od *copywritinga* i prijeći na općenito pisanje, koje može pokriti širok raspon tema i stilova sve dok se ne pronađu odgovarajući kupci.

Ako bi osoba radije radila s etabliranom publikacijom i radila na dodijeljenim joj pričama, umjesto da samostalno iznaša ideje, novinarstvo može biti vrlo dobra opcija. Novinarstvo može biti vrlo konkurentno i izazovno, ali to ne znači da nije izvrsna opcija za digitalne nomade. Postoje mnoge online mogućnosti za pisanje i uređivanje, kao i mnoštvo mogućnosti u tiskanim medijima ako osoba ima ili može dobiti potrebnu obuku. Danas je lakše nego ikad pokrenuti blog. Osoba samo treba web stranicu ili jednostavan blog na Twitteru ili Instagramu kako bi svoje priče mogla dijeliti sa svijetom.

⁶⁹ <https://explorersaway.com/digital-nomad-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁷⁰ <https://nomadentrepreneur.io/online-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁷¹ <https://www.flatio.com/blog/23-business-ideas-for-digital-nomad-for-2023> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁷² Isto.

Freelance novinarstvo također je dobra opcija sve dok osoba ima na umu mjesta na kojima želi objaviti svoj rad. Za povezivanje s drugim piscima, urednicima, publikacijama, kao i za pronalazak mogućnosti zapošljavanja, mogu se koristiti alati kao što je LinkedIn.⁷³

Digitalni nomad može raditi i kao virtualni pomoćnik⁷⁴, gdje opseg poslova uključuje zakazivanje sastanaka, obavljanje telefonskih poziva, organiziranje putovanja, provođenje projekata i istraživanja te upravljanje računima e-pošte. U biti, radi se o pružanju administrativne podrške klijentima, i to u vrlo širokom obimu. Virtualne asistente često angažiraju tvrtke u rasponu od *startupa* do multinacionalnih poduzeća, što ga čini održivim prvim korakom prema poslu na daljinu i prema životu digitalnog nomada.

Osim toga, velike korporacije ili zapošljavaju vlastite upravitelje društvenih medija ili angažiraju tvrtke za *web* marketing da upravljaju njihovim društvenim medijima. Manje tvrtke, s druge strane, često angažiraju samostalne upravitelje društvenih medija da održavaju njihove račune i pomažu im u njihovu širenju.

Voditelj društvenih medija⁷⁵ odgovoran je za razne zadatke, od kojih su neke izrada marketinškog plana za društvene mreže, razvijanje inovativnih ideja i svježih postova, izrada grafika i infografika u tvrtki ili angažiranje ilustratora, analiziranje uspjeha prethodnih postova da se vidi koji su najučinkovitiji, odgovaranje na komentare i poruke kako bi se održao pozitivan odnos s pratiteljima.

Taj je posao, dakle, idealan za nekoga tko je dobar i ažuran u praćenju trendova na društvenim mrežama.

Budući da e-trgovina nastavlja cvjetati diljem svijeta, redovito se pojavljuju nove prilike. Postoji mogućnost otvaranja Amazon trgovine, pokretanja vlastitog *dropshipping* posla⁷⁶ ili uvođenje proizvode za prodaju u lokalnoj trgovini. Pokretanje tvrtke za e-trgovinu u početku zahtijeva značajna financijska ulaganja i značajnu količinu vremena, ali ako se smisle neke fantastične ideje za proizvode, moguće je zaraditi doista mnogo novca.

Ovih su dana vrlo traženi i poslovi koji se tiču videa, a posebno su traženi videomontažeri i producenti. Za početak, sve što je potrebno za ovakvu vrstu posla je softver za uređivanje videa kojim osoba može vježbati i postupno poboljšavati svoje vještine. Tako je moguće pomoći

⁷³ <https://www.gooverseas.com/blog/best-digital-nomad-jobs> (pristupljeno 10.06.2023.)

⁷⁴ <https://explorersaway.com/digital-nomad-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁷⁵ <https://nomadentrepreneur.io/online-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁷⁶ <https://explorersaway.com/digital-nomad-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

korisnicima u sređivanju i sastavljanju snimaka, preuzimajući jednostavne aktivnosti i zadatke. Za početak su za to odlični programi poput Final Cut Pro X, Adobe Premiere Pro, iMovie i drugi.

Osoba može napraviti vlastitu *web* stranicu ili blog za promidžbu proizvoda ili usluga drugih kojima vjeruje. Tako je moguće zaraditi proviziju putem vlastitih pridruženih veza na te *web* stranice. Jedino što treba imati na umu jest da je za to potrebno neko vrijeme da se zaradi dovoljno novca kako bi osoba postala digitalni nomad, ali to će im na kraju omogućiti status neovisnosti o lokaciji.

Također, ako je netko izvorni govornik engleskog, njemačkog ili španjolskog, s tim se može odmah krenuti u posao. Moguće je raditi u privatnoj školi i podučavati satove konverzacije na nekoliko lokacija u Južnoj Americi ili jugoistočnoj Aziji. Moguće je dobiti i certifikat (na primjer, u TEFL-u⁷⁷) i poboljšati svoju ambiciju podučavajući diljem Europe, Sjedinjenih Država, Australije i Kanade te zaraditi mnogo više novca.

To nije baš posao na daljinu, ali postoji mogućnost da dobro napreduje. Moguće je i održavati *online* nastavu s klijentima iz cijelog svijeta koristeći, na primjer, Skype. Za govornike engleskog, njemačkog ili španjolskog to je čest način da zarade slobodu digitalnog nomada.

Slično tome, ako netko dobro zna više jezika, prevođenje⁷⁸ je sjajna slobodna profesija koju je moguće obavljati s bilo kojeg mjesta. U nekim su zemljama prevoditeljski poslovi regulirani pa će možda biti potrebno odgovarajuće obrazovanje kako bi to bilo moguće raditi legalno, ali u mnogim drugim zemljama svatko može prevoditi sve dok uspijeva pronaći klijente.

Osim toga, oni koji vjeruju da su dobri u crtanju, svoj talent mogu pretvoriti u takvu vrstu profesije. Moguće je postati ilustratorom ili grafičkim dizajnerom koji radi na slobodnoj osnovi. Ako osoba za reklamiranje svog rada ili prethodnih crteža koristi društvene medije, možda će početi dobivati narudžbe, što će pokrenuti njihov slobodni posao.

Izrada *web* stranica također je jedno od najpopularnijih zanimanja digitalnih nomada. Čak i ako osoba ne zna kodirati, danas je prilično lako moguće izraditi *web* stranice profesionalnog izgleda. Mnogi alati za izradu *web* stranica ili sustavi za upravljanje sadržajem (CMS) dostupni su s unaprijed dizajniranim predlošcima koji su jednostavni za korištenje. Takve je sposobnosti

⁷⁷https://www.teflcourse.net/?c=a4&g=4&gad=1&gclid=CjwKCAjwXr2iBhBJEiwAdXECw4IrYFiv3NihfcI9vX9gyM7G6RDXra7aN6v5TjgBUdkBzwIsSLHNwRoCkjEQAvD_BwE

⁷⁸ <https://explorersaway.com/digital-nomad-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)

moguće je svladati za nekoliko tjedana, što omogućuje započinjanje posla digitalnog nomada u ulozi *web* dizajnera.

Nešto što možda najbrže garantira opstojnost digitalnog nomada svakako je unos podataka. Ova vrsta posla ne zahtijeva nikakve posebne vještine niti obrazovanje. Obično se radi o prilično jednostavnom radu koji se ne može automatizirati. Ovaj je posao možda malo dosadan, ali je svakako dobar posao za početak. Ove pozicije obično uključuju unos podataka u proračunske tablice, baze podataka ili *web*-stranice za razne projekte u e-trgovini, marketingu ili velikim poduzećima. Nije posao na kojem se moguće obogatiti, ali je prilično dobra prilika za početak ili možda posao sa strane.

Usto, *bloganje* je danas također neka vrsta zanimanja koju je također moguće raditi „u hodu“ i prilagoditi načinu života digitalnog nomada. Istina je da je s time možda teško započeti, a i zahtijeva neke određene osobine, ali je lako moguće da se brzo pretvori u karijeru i omogući osobi da putuje svijetom.

Ako osoba uživa u interakciji s drugima i traži posao koji će joj omogućiti da dobro iskoristite svoje komunikacijske sposobnosti, služba za korisnike⁷⁹ također može biti vrlo dobra ideja. Odgovornost je predstavnika korisničke službe pomoći potrošačima u rješavanju poteškoća ili ih voditi kroz bilo koji proces. Ta je vrsta zanimanja pogodna za osobe koje su dobre u komunikaciji i rješavanju problema, a sve dok je prisutan pristup internetu zadatak moguće je izvršiti s bilo koje lokacije.

Iako nije najmanje važno, na posljednje mjesto ovog popisa stavit ćemo zanimanje testera *web* stranica⁸⁰. Prije i nakon pokretanja *web*-mjestu, *tester web*-mjestu osigurava da ono radi kako treba i da je jednostavno za korisnike. Plaćanje *testera* je ipak isplativije nego rješavanje višestrukih pritužbi i loših ocjena. Ovo će zanimanje svakako odgovarati osobama koje imaju vještine programiranja i koje lako mogu uočiti manje nedosljednosti.⁸¹

⁷⁹ <https://www.flatio.com/blog/23-business-ideas-for-digital-nomad-for-2023> (pristupljeno 25.05.2023.)

⁸⁰ <https://bydigitalnomads.com/best-digital-nomad-jobs-for-beginners> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁸¹ <https://www.travelinglifestyle.net/digital-nomad-jobs/> (pristupljeno 01.05.2023.)

Slika 8.1. Kako može izgledati ured digitalnih nomada

9. *Must have* vještine digitalnih nomada

Prema stranici Elorus⁸², postoje neke bitne vještine koje bi digitalni nomadi trebali usavršiti i usavršavati kroz svoje iskustvo. Te se vještine dijele na dvije vrste, a to su takozvane meke ili *soft* vještine i tvrde, odnosno *hard* tehničke vještine, čija ću značenja i podjelu razraditi u nastavku ovog poglavlja.

9.1. Skup mekih vještina (*soft skills*)

Meke vještine odnose se na skup osobnih atributa i kvaliteta koji pojedincima omogućuju učinkovitu i skladnu interakciju s drugima u različitim društvenim i profesionalnim okruženjima. Za razliku od tehničkih ili tvrdih vještina, koje su specifične za određeni posao ili područje, meke vještine su prenosive u različitim domenama i igraju ključnu ulogu u osobnom i profesionalnom uspjehu. Te se vještine često povezuju s emocionalnom inteligencijom, međuljudskom komunikacijom i društvenim sposobnostima. Neki uobičajeni primjeri mekih vještina komunikacija, suradnja, rješavanje problema, vodstvo, upravljanje vremenom, emocionalna inteligencija, prilagodljivost, umrežavanje i slično.⁸³

Komunikacija⁸⁴ je sposobnost jasnog izražavanja misli i ideja, aktivnog slušanja i učinkovitog prenošenja informacija drugima.

Suradnja⁸⁵ je sposobnost dobre suradnje s drugima, doprinos timu i izgradnja pozitivnih odnosa. To uključuje timski rad, empatiju i poštovanje različitih perspektiva.

Rješavanje problema⁸⁶ je sposobnost prepoznavanja i analize problema, kritičkog razmišljanja i razvijanja kreativnih rješenja. Također uključuje prilagodljivost i sposobnost suočavanja s izazovima i donošenja odluka.

Vodstvo⁸⁷ je vještina inspiriranja i motiviranja drugih, pružanja smjernica i preuzimanja kontrole nad situacijom. Obuhvaća kvalitete kao što su integritet, empatija i sposobnost delegiranja i osnaživanja drugih.

⁸² <https://www.elorus.com/resources/digital-nomads-guide/> (pristupljeno 11.05.2023.)

⁸³ https://www.researchgate.net/publication/370099953_The_Future_of_Work_For_Digital_Nomads_The_Benefits_And_Risks_of_Automation (pristupljeno 25.05.2023.)

⁸⁴ <https://andysto.com/skills-you-need-to-become-a-digital-nomad/>

⁸⁵ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁸⁶ Isto.

⁸⁷ Isto.

Upravljanje vremenom⁸⁸ je sposobnost određivanja prioriteta zadataka, učinkovitog upravljanja vremenom i poštivanja rokova. Ova vještina uključuje organizaciju, planiranje i sposobnost balansiranja višestrukih odgovornosti.

Emocionalna inteligencija⁸⁹ je sposobnost prepoznavanja i upravljanja vlastitim emocijama, kao i razumijevanje i suosjećanje s emocijama drugih. Uključuje samosvijest, samoregulaciju, empatiju i socijalne vještine.

Prilagodljivost⁹⁰ je spremnost i sposobnost prilagodbe novim situacijama, fleksibilnost i prihvaćanje promjena. Ova je vještina ključna u današnjem dinamičnom radnom okruženju koje se razvija.

Rješavanje sukoba⁹¹ bitna je sposobnost konstruktivnog rješavanja sukoba ili neslaganja, poticanje pozitivnih odnosa i suradnje.

Umrežavanje⁹² je vještina izgradnje i održavanja profesionalnih odnosa, povezivanja s drugima i iskorištavanja tih veza za osobni i profesionalni rast.

Općenito, poslodavci visoko cijene meke vještine jer doprinose učinkovitom timskom radu, komunikaciji, vodstvu i ukupnoj produktivnosti na radnom mjestu. Ove vještine također poboljšavaju osobne odnose, emocionalno blagostanje i mogućnosti napredovanja u karijeri. Dok su teške, odnosno tehničke vještine važne za obavljanje specifičnih zadataka, meke vještine su temelj za uspješne interakcije, prilagodljivost i profesionalni rast.

9.2. Skup tvrdih/tehničkih vještina

Teške vještine odnose se na specifično tehničko ili radno znanje i sposobnosti koje se stječu obrazovanjem, obukom ili iskustvom. Te su vještine obično mjerljive i mogu se poučavati, učiti i procjenjivati. Za razliku od mekih vještina, koje su više povezane s međuljudskim i društvenim sposobnostima, teške vještine specifične su za određeno područje, industriju ili radnu funkciju.

Pisanje

Od tehničkog do kreativnog i sadržaja, sve vrste pisanja mogu profesionalcima donijeti prilično dobre slobodne nastupe. U marketingu se rezultat procesa pisanja naziva *copy*, pa je

⁸⁸ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁸⁹ <https://www.rebelhq.io/mindset-and-skills/the-role-of-emotional-intelligence-in-digital-nomad-leadership> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁹⁰ Isto.

⁹¹ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁹² <https://www.dn-guide.com/p/networking-digital-nomads> (pristupljeno 01.06.2023.)

stoga ova vještina nazvana *copywriting*.⁹³ To uključuje sve što je napisano o oglašavanju proizvoda ili usluge, od članka na blogu do objave na društvenim mrežama i kampanje putem e-pošte. Biti kvalificirani *copywriter* stvara mnoge mogućnosti za slobodni rad i financijsku autonomiju. Pisanje teksta može biti izvrsna prednost za one koji namjeravaju pokrenuti ili već imaju vlastitu tvrtku. Tako će biti opremljeni za reklamiranje sebe i svojih poslovnih pothvata bez vanjske pomoći. Na kraju krajeva, sadržajni marketing ključna je strategija za digitalne nomade koji upravljaju svojim sadržajem, prodaju ga i definiraju svoju nišu publike.⁹⁴

WordPress

Budući da su *web* stranice neophodne za svaki posao, a WordPress⁹⁵ je najpopularniji sustav za upravljanje sadržajem, digitalni nomad treba steći vještinu rada na WordPressu. Nomad može dobro razumjeti četiri jezika koje WordPress koristi; HTML, CSS, PHP i JavaScript neophodni su za tečno poznavanje WordPressa, s naglaskom na prva dva koja se odnose na tekst i izgled *web* stranice. Poznavanje rada s ovim sustavom za upravljanje sadržajem uštedjet će vrijeme i novac svakom profesionalcu. Znanje o WordPressu može kontrolirati *online* predstavljanje upravljanjem raznim temama i dodacima. Komponente e-trgovine u WordPressu korisne su ako je netko zainteresiran za pokretanje posla u tom području. Među svim ovim značajkama WordPress je prilagođen SEO-u, tako da uvijek možete biti u tijeku s izvedbom *web* stranice.

SEO

Utjecaj na poziciju *web* stranice u tražilici neophodan je za poboljšanje rangiranja *online* sadržaja. SEO (Search Engine Optimization)⁹⁶ je akronim broj jedan na današnjem tržištu rada. Profesionalci se usredotočuju na SEO kako bi privukli organski (idealno) i plaćeni (ponekad neizbježno) promet, pronalaze prave ključne riječi za odgovarajući sadržaj i ciljaju odgovarajuću publiku kako bi povećali promet, potencijalne kupce i ukupnu izvedbu. Srećom, WordPress nudi dodatke poput Yoast SEO za prilagodbu širenju sadržaja putem Googlea i Binga.

Uređivanje fotografija i videa

⁹³ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁹⁴ <https://andysto.com/skills-you-need-to-become-a-digital-nomad/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁹⁵ <https://pressable.com/how-wordpress-helped-us-become-digital-nomads/> (25.05.2023.)

⁹⁶ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

Online izgradnja brenda temelji se na sadržaju, ali prezentacija također privlači publiku. Stoga bi digitalni nomadi trebali moći uređivati svoje fotografije, videe i tekstove.⁹⁷ Nažalost, izvrstan *online* sadržaj ponekad izvuče kraći kraj. Popratni dizajn možda nije visoke kvalitete ili čak prikladan za sadržaj. Iz tog bi razloga digitalni nomadi trebali stvarati multimedijски sadržaj ili imati osnovno znanje za postavljanje svojih *web* stranica, kampanja i prisutnost na društvenim mrežama.

Štoviše, adekvatno razumijevanje programa Adobe Lightroom i Adobe Premiere Pro značajno će utjecati na kvalitetu njihova rada. Besplatni alati kao što su GIMP i Inkscape također mogu zadovoljiti osnovne potrebe dizajna. Ako trebaju prepustiti napredne poslove uređivanja drugim nomadima, njihovo razumijevanje uređivanja fotografija i videa može im pomoći objasniti što žele estetski i praktično.

Proračunske tablice

Osim svih potrebnih kreativnih i tehničkih vještina, digitalni nomadi trebali bi organizirati svoje poslovanje. Korištenje proračunskih tablica⁹⁸ omogućuje postavljanje procesa tijekom rada i dosljedno praćenje različitih aspekata rada. Excel, Google Sheets i OpenOffice primjeri su softvera koji mogu pomoći digitalnim nomadima da poslože svoje poslovne obaveze. Organizirat će svoje podatke i raditi na matematičkim funkcijama koje su im potrebne za vizualizaciju grafikona i tablica.

Možemo primijetiti kako je digitalnim nomadima vrlo bitno imati određene digitalne alate na svojim uređajima koje koriste za posao.

⁹⁷ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)

⁹⁸ <https://connectpls.com/excelling-as-a-digital-nomad-the-10-skills-you-need/> (pristupljeno 25.05.2023.)

10. Uloga novih medija u životu digitalnih nomada

Uloga novih medija u životu digitalnih nomada je višestruka i značajna. Novi mediji su oni koji koriste digitalnu tehnologiju za stvaranje, distribuciju i interakciju s informacijama i sadržajima. Neki od primjera novih medija su društvene mreže (npr. Facebook, Instagram, LinkedIn), blogovi (npr. Medium, WordPress, Blogger), podcasti (npr. TED Talks, Radiolab, Freakonomics), videoigre (npr. Fortnite, Minecraft, Among Us), virtualna i proširena stvarnost (npr. Oculus Rift, Pokemon Go, Snapchat). Digitalni nomadi su oni koji rade na daljinu i mijenjaju lokacije prema svojim željama i potrebama. Oni su fleksibilni, mobilni i neovisni o fiksnom radnom mjestu ili vremenu.

Novi mediji omogućuju digitalnim nomadima da ostvare svoj način života na više načina. Prvo, novi mediji im pružaju pristup različitim izvorima informacija i znanja koji im mogu pomoći u obavljanju njihovog posla ili učenju novih vještina. Drugo, novi mediji im omogućuju da komuniciraju i surađuju s klijentima, kolegama i drugim profesionalcima iz različitih dijelova svijeta. Treće, novi mediji im omogućuju da se povežu s drugim digitalnim nomadima i stvore zajednicu koja im pruža podršku, savjete i inspiraciju. Četvrto, novi mediji im omogućuju da se izraze i podijele svoje iskustvo, mišljenje i kreativnost s drugima. Peto, novi mediji im omogućuju da se zabave i opuste uz razne oblike zabavnog sadržaja.

Dakle, novi mediji su neizostavan dio života digitalnih nomada koji im olakšava rad, učenje, komunikaciju, povezivanje, izražavanje i zabavu. Novi mediji su alat koji digitalnim nomadima omogućuje da ostvare svoje snove i ciljeve. Digitalni nomadi ne trebaju samo prijenosno računalo, stabilnu internetsku vezu i ruksak za putovanje svijetom. Potrebna im je digitalna pomoć kako bi povećali šanse za postizanje svojih poslovnih ciljeva, nadzirali svoje financije i povećali svoju produktivnost. Međutim, ništa od navedenog nije izvedivo bez doprinosa neizostavnih tehnoloških alata.

Ovaj odjeljak prikazat će vrste softvera koji digitalnim nomadima pomažu u usvajanju takvog životnog stila i upravljanju vlastitim poslovanjem. To su zapravo novi mediji koji su od velike važnosti u životu digitalnih nomada jer oni bez novih medija ne bi niti postojali.⁹⁹

⁹⁹ <https://www.digitalnomadsoul.com/digital-nomad-tools/>

10.1. Softver za fakturiranje i naplatu

Najkorisniji alat koji će digitalnom nomadu ikada trebati odnosi se na primanje plaća¹⁰⁰. Korištenjem softvera za *online* fakturiranje i naplatu, stručnjaci mogu izraditi i poslati procjene/račune klijentima. Također mogu postaviti podsjetnike za plaćanje i pratiti stanja klijenata, izvješća o prodaji i detaljne račune prodaje. Gore navedene značajke pomažu digitalnim nomadima u pravilnom financijskom upravljanju njihovim projektima.

Povrh svega ovoga, softver za naplatu integrira se s uspostavljenim pristupnicima plaćanja kao što su PayPal, Stripe i Braintree kako bi digitalni nomadi mogli brže i lakše primati plaćanja.

10.2. Upravljanje vremenom i projektima

Za digitalne nomade koji naplaćuju po satu, od ključne je važnosti znati koliko je sati potrebno za dovršetak projekta. Na taj će način profesionalci biti sigurni da će im klijenti platiti točno onoliko posla koliko su obavili. S druge strane, čak i ako je digitalni nomad plaćen na temelju drugačijeg načina plaćanja, uvijek je vrijedno znati koliko je vremena potrošeno na projekt kako bi se točno odredilo koliko klijent treba platiti.

Štoviše, mnogi alati za upravljanje projektima usmjereni su na planiranje/raspored, upravljanje resursima i suradnju. Dakle, znajući kakvu vrstu pomoći trebaju, digitalni nomadi mogu se odlučiti za dodatne alate koji mogu donijeti vrijednost njihovom poslovanju.¹⁰¹

10.3. Komunikacija i video sastanci

Zaslon prijenosnog računala ili telefona nije samo radni alat već prozor u svijet. Stoga su instant *messaging* (Slack¹⁰², Mattermost) i alati za video pozive (Skype, Zoom) neophodni svakom digitalnom nomadu. Preko njih profesionalci mogu komunicirati s kolegama *freelancerima* i klijentima. Pozivi i video sastanci trebali bi upoznati potrebe klijenta i zahtjeve projekta. Slanje e-pošte sastavni je dio *online* posla, ali na duge e-poruke treba vremena da se odgovori. Poziv ili *videochat* uvijek će biti brži način za rješavanje neizbježnih problema i davanje kratkih ažuriranja o napredovanju projekata.

¹⁰⁰ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-apps/>

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² <https://remoteverse.com/must-have-tools-for-digital-nomads/> (pristupljeno 25.05.2023.)

10.4. Upravljanje ugovorima

Digitalni nomadi trebali bi upravljati svojim ugovorima od nacрта do konačnog potpisa. Digitalno oblikovanje i njihovo slanje klijentima štedi vrijeme i povećava integritet. Korištenje softvera za upravljanje ugovorima¹⁰³ pojednostavit će stvaranje ugovora, njegove preglede i proces potpisivanja. Na taj način stručnjaci izbjegavaju ulazak u višestruke/duge ugovorne cikluse i sprječavaju problematične odnose s klijentima. Zatim, nakon što je dokument potpisan, stručnjak ga može sigurno pohraniti na mreži. Neki značajni primjeri softvera su DocuSign, PandaDoc i ContractWorks.

10.5. Upravljanje lozinkama

Pretplate, računi i softver imaju važnu zajedničku osobinu. Većina njih traži lozinku za dopuštanje pristupa svojim korisnicima. Alat za upravljanje lozinkama donosi dodatni sloj *online* sigurnosti i pomaže slobodnim profesijama da učinkovito rukuju svojim lozinkama. Pohranjivanje korisničkih imena i zaporki pojednostavljuje postupak prijave. Istodobno, ova vrsta alata (1Password, Dashlane, LastPass) nudi mogućnost generiranja složenih lozinki za dodatnu zaštitu. Zatim, digitalni nomadi koji žele trenutni pristup svojim računima imaju glavni „ključ“ za pristup svom šifriranom trezoru zaporki s bilo kojeg uređaja.¹⁰⁴

10.6. Moderacija društvenih medija

Freelanceri moraju biti na vrhu svoje prisutnosti na društvenim mrežama¹⁰⁵. Alati društvenih medija za moderiranje i stvaranje sadržaja mogu im pomoći u upravljanju njihovim različitim online platformama. Alati kao što su Hootsuite i Buffer opremljeni su opsežnom grupom funkcija. Na primjer, pomažu korisnicima u stvaranju, moderiranju i planiranju postova.

10.7. Aplikacija za vođenje bilješki

Vođenje bilješki, zapisivanje misli i ideja te podsjetnici, ključni su za digitalne nomade. Bez obzira na prirodu njihove profesije, ljudi trebaju dokumentirati ideje i planove na svojim telefonima, pogotovo ako su konstantno u pokretu. Stoga aplikacija za bilješke, poput Evernotea i Simplenotea, može funkcionirati kao pouzdani suputnik čuvajući bilješke digitalnih nomada sigurnima i dostupnima na svim uređajima.¹⁰⁶

¹⁰³ <https://blog.gitnux.com/solutions/contract-lifecycle-management-solutions/> (pristupljeno 09.06.2023.)

¹⁰⁴ <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-apps/>

¹⁰⁵ <https://remoteverse.com/must-have-tools-for-digital-nomads/> (pristupljeno 25.05.2023.)

¹⁰⁶ <https://www.digitalnomadsoul.com/digital-nomad-tools/>

10.8. Usluge mrežne pohrane

Prijenosno računalo nije najbolje mjesto za pohranu važnih dokumenata. Bolje je ne opterećivati uređaje teškim datotekama. Najbolji način da se nosite sa sve većom količinom projektnih datoteka i fotografija s raznih odredišta je kupiti prostor *online*. Korištenje aplikacija poput Google Drivea ili Dropboxa¹⁰⁷ strateški je potez budući da će digitalni nomadi zaštititi sate rada i životne uspomene, sve na jednom mjestu. Materijal će ostati dostupan, ali siguran od kvara prijenosnog računala ili problema s pogonom za pohranu.

10.9. Aplikacije za prevođenje

Ovaj posljednji alat nije isključivo povezan s poslovanjem. Jezični jaz može uzrokovati komunikacijski jaz, a to, naravno, nitko ne želi. Ipak, to može biti jedan od najvažnijih alata ako se digitalni nomad seli u zemlje u kojima stanovnici ne govore engleski. Stoga bi digitalni nomadi trebali moći prevoditi tuđe riječi ili spise kada dođu u kontakt sa stranim jezicima. Na taj će način najbolje komunicirati, pa čak i stvoriti veze s lokalnim stanovništvom. Štoviše, ako digitalni nomad surađuje s lokalnim *freelancerima* ili tvrtkama, aplikacije za prevođenje kao što su Google Translate, iTranslate¹⁰⁸ ili TripLingo u tome mogu pomoći.

¹⁰⁷ <https://macsources.com/the-digital-nomads-toolkit-essential-tools-for-remote-work-success/> (pristupljeno 09.06.2023.)

¹⁰⁸ <https://www.digitalnomadsoul.com/digital-nomad-tools/>

11. Anketa - koliko su mladi u Hrvatskoj upoznati s konceptom digitalnog nomadstva

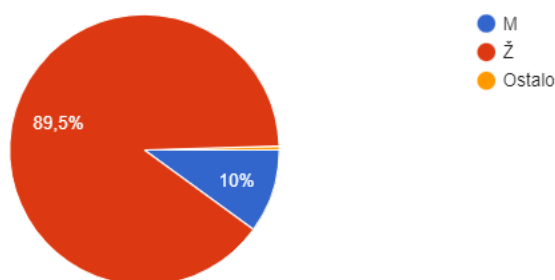
Za provođenje ovog dijela istraživanja, korišten je anketni upitnik kreiran u *online* alatu Google Forms. Anketni se upitnik¹⁰⁹ sastojao od 14 anonimnih pitanja otvorenog i zatvorenog tipa, a bio je distribuiran putem društvenih mreža (Facebook i Instagram) prema mladim korisnicima za čiju se većinu pretpostavlja da su srednjoškolskog obrazovanja. Anketa je bila objavljena u periodu od 14. do 15. lipnja u kojem sam prikupila 220 odgovora. U ovom dijelu istraživanja nastoji se istražiti (pobiti ili potvrditi) postavljena hipoteza (H3) koja glasi: „Mladi na području Hrvatske dovoljno su upoznati s konceptom digitalnog nomadstva.“

11.1. Interpretacija rezultata

Anketa je za ispunjavanje bila otvorena manje od 24 sata i prikupila je 220 odgovora. Od 220 osoba 197 ih je žena (89,5%), 22 muškarca (10%), a jedna je osoba (0,5%) označila 3. mogućnost, odnosno „ostalo“.

1. Odaberite spol:

220 odgovora

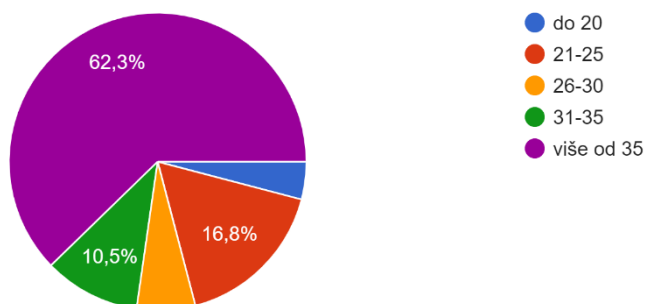
Slika 11.1. Odaberite svoj spol

Što se tiče dobne skupine, najveći udio ispitanika (62,3%, N=137) ima više od 35 godina. Nadalje, nešto manje ih se skupilo u dobnoj skupini od 21-25 (16,8%, N=37), manje od toga u skupini od 31-24 (10,5%, N=23), manje u skupini od 26-30 (6,4%, N=14), a najmanje ispitanika se skupilo u dobnoj skupini do 20 (4,1%, N=9).

¹⁰⁹ <https://forms.gle/qLH1e8jsjgBXJckx6>

2. Dob:

220 odgovora

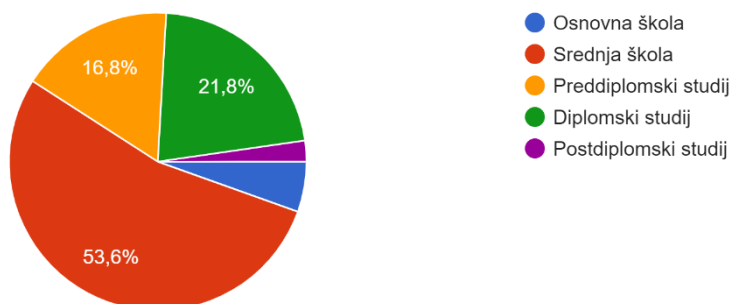

Slika 11.2. Dob

Nakon toga dolazi pitanje o stupnju obrazovanja ispitanika. Najviše ispitanika (53,6%, N=118) skupilo se u srednjoškolskom obrazovanju, iako nije jasno jesu li to označili i ljudi koji jesu na faksu, ali još uvijek nemaju potpuno završen preddiplomski studij, a isto vrijedi i za ostale stupnjeve obrazovanja. Nakon toga, 21,8% (N=48) ispitanika označilo je kako ima završen diplomski studij, 16,8% (N=37) ima preddiplomski studij, osnovnu školu ima završeno 5,5% (N=12) ispitanika, dok najmanji postotak ispitanika (2,3%, N=5) ima završen postdiplomski studij.

3. Stupanj obrazovanja:

220 odgovora

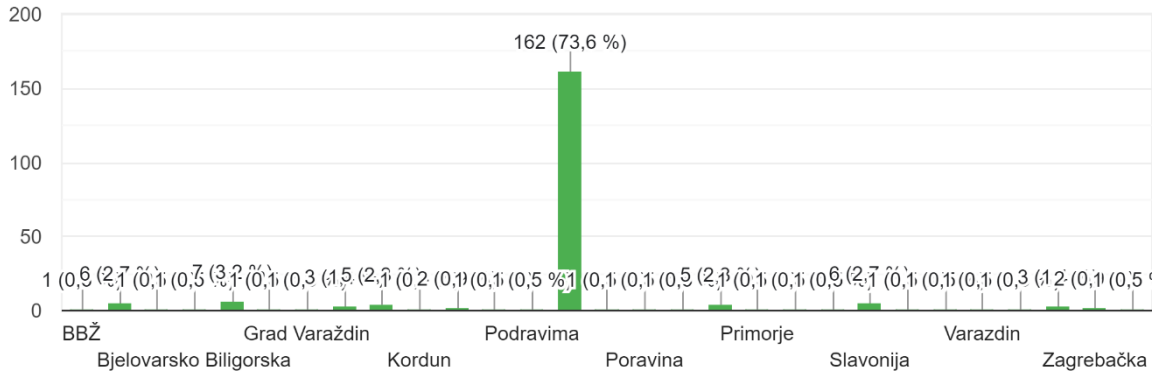
Slika 11.3. Stupanj obrazovanja

Nadalje, ispitanici su iz različitih dijelova Hrvatske, a najviše njih označilo je da dolazi iz Podravine (73,6%, N=162). Ostali ispitanici dolaze iz Zagreba (4,5%, N=10), Varaždina (1,3%,

N=3), Istre (2,2%, N=5), Slavonije (2,7%, N=6), Dalmacije (3,1%, N=7), Prigorja (2,2%, N=5), Bilogore (4,0%, N=9), i tako dalje.

4. Iz koje ste regije Hrvatske? (Podravina, Slavonija...)

220 odgovora

Slika 11.4. Iz koje ste regije Hrvatske?

Sljedeća pitanja u anketi tiču se samog poznavanja koncepta digitalnog nomadstva, odnosno iziskuju izjašnjavanje osobnog mišljenja ispitanika. Stoga je 5. pitanje glasilo: „Volite li svoj posao?“

Od 220 ispitanika čak 68,6% (N=151) dalo je potvrđan odgovor, 11,4% (N=25) ispitanika označilo je da ne voli svoj posao, 13,6% (N=30) označilo je da ne radi, dok su ostali ispitanici odgovorili pod „ostalo“, gdje su se našli odgovori poput „tako-tako“, „kako-kad“, „ponekad“, i slično.

5. Volite li svoj posao?

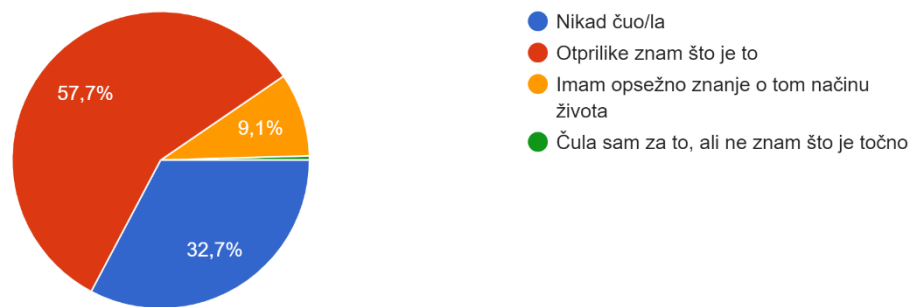
220 odgovora

Slika 11.5. Volite li svoj posao?

Sljedeće pitanje glasillo je: „Koliko ste upoznati s konceptom digitalnog nomadstva?“ Većina ispitanika od 57,7% (N=127) otprilike je upoznata s tim konceptom, 32,7% (N=72) njih nikad nije čulo za taj pojam, 9,1% (N=20) o digitalnom nomadstvu ima opsežno znanje, dok je jedna ispitanica (0,5%) izjavila kako je za to čula, ali ne zna što digitalno nomadstvo ustvari jest.

6. Koliko ste upoznati s konceptom digitalnog nomadstva?
220 odgovora

Slika 11.6. Koliko ste upoznati s konceptom digitalnog nomadstva?

U sljedećem pitanju ispitanicima je bila prikazana Slika 11.7., a pitanje je glasillo: „Biste li voljeli svoj posao obavljati neovisno o mjestu boravka - na primjer, da imate *online* posao koji obavljate na pješčanoj plaži, beach baru, u vlaku, kafiću..(nešto kao što je prikazano na slici)?“

Slika 11.7. Digitalni nomad na plaži, izvor: ThaiEmbassy.com

Od 220 ispitanika, njih 73,2% označilo je „da“, 25% „ne“, a ostala četiri ispitanika dala su svoj odgovor u odjeljku „ostalo“. Njihove odgovore možete vidjeti na Slici 11.8. koja se nalazi u nastavku.

7. Biste li voljeli svoj posao obavljati neovisno o mjestu boravka - na primjer, da imate online posao koji obavljate za laptopom na pješčanoj plaži, beach ...laku, kafiću..(nešto kao što je prikazano na slici)?
220 odgovora

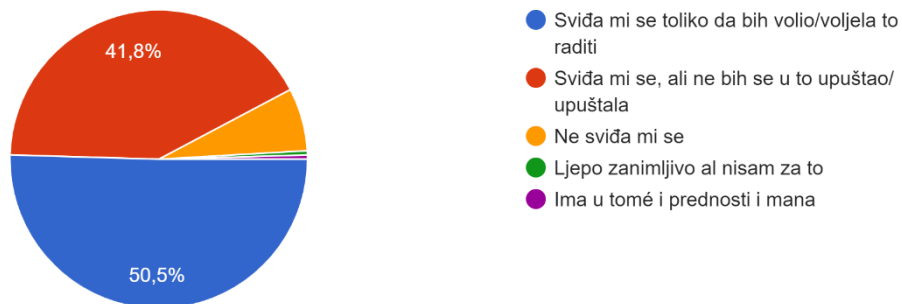

Slika 11.8. Biste li voljeli svoj posao obavljati neovisno o mjestu boravka (...)

Nakon toga slijedi pitanje prije kojeg je ispitanicima malo detaljnije opisan koncept i način rada digitalnih nomada. Pitanje glasi: „(Za one koji ne znaju: Digitalni nomad je poduzetnik koji za obavljanje svog posla isključivo rabi digitalne tehnologije. To su osobe koje su neovisne i većinom vode život na više mjesta. Digitalni nomadi obično rade na svom putovanju, uglavnom na mjestima gdje postoji dobra konekcija za internet. U pravilu se bave zanimanjima koja mogu obavljati neovisno o mjestu rada, sve zahvaljujući internetu. Dakle, njihov se život sastoji od rada i putovanja; upoznavanja novih kultura, ljudi, mjesta.) Koliko Vam se sviđa takav način života?“

Sad kad su ispitanici bili malo više upoznati s konceptom, rezultati odgovora na ovo pitanje malo su ispali drugačiji nego što su bili uz prikaz slike u prethodnom pitanju. Malo više od pola ispitanika (50,5%, N=111) i dalje tvrdi da im se koncept digitalnog nomadstva potpuno sviđa te da bi to voljeli raditi. Dio od 41,8% (N=92) tvrdi da im se koncept sviđa, ali ne toliko da bi zaista to i radili, dok 6,8% ispitanika (N=15) tvrdi da im se digitalno nomadstvo ne sviđa. Ostatak ispitanika (N=2) svoje je odgovore ostavio u odjeljku „ostalo“, što također možete vidjeti na Slici 11.9.

8. (Za one koji ne znaju: Digitalni nomad je poduzetnik ili zaposlenik koji gotovo isključivo rabi digitalne tehnologije za obavljanje svog posla. Isto...i, mjesta.) Koliko Vam se sviđa takav način života?
220 odgovora

Slika 11.9. (...) koliko Vam se sviđa takav način života?

Zatim slijedi pitanje otvorenog tipa gdje je ispitanicima ponuđeno da obrazlože svoje odgovore. Odgovori su raznoliki, no odgovor na koji se često može naići jest da ispitanici vole odvojiti posao od putovanja zato što se tako mogu dovoljno posvetiti jednome ili drugome. Izdvajam neke od opširnijih odgovora:

„Može se činiti dobrim prije početka obavljanja takvog posla, ili na početku, ali ako osoba nije pretjerano organizirana i disciplinirana može joj biti jako zahtjevno.“

„Volim putovati i upoznavati nove kulture, tako da mi se to čini savršeno, no nisam sigurna koliko dugo bih bila zadovoljna.“

„Ne volim povezivati posao s putovanjima jer ista smatram odmorom, odnosno bijegom od posla. Koncept rada putem interneta pozdravljam, ali ne bih putovao i radio.“

„Inače volim putovati i upoznavati nove ljude i njihove kulture, no trenutni posao i ostale obveze mi to ne dozvoljavaju.“

„Volim direktan kontakt s kolegama, suradnicima i publikom te po mojem iskustvu on je važan za posao koji radim.“

„Moj posao i poziv usmjeren je na rad s predmetima i neposredan kontakt s ljudima. Digitalno komuniciranje mi je neprihvatljivo.“

„Programer sam i povremeno prakticiram taj način života.“

9. Zašto?

220 odgovora

Ne volim povezivati posao s putovanjima jer ista smatram odmorom odnosno bijegom od posla. Koncept rada putem interneta pozdravljam, ali ne bih putovao i radio

Sloboda kretanja i kreiranja poslovnih obveza prema osobnoj procjeni. Trenutno mi se ne uklapa u životnu koncepciju. Možda u budućnosti.

Fleksibilnost, manje smo povezani s mjesto stanovanja

Inače volim putovati i upoznavati nove ljude i njihove kulture, no trenutni posao i ostale obveze mi to ne dozvoljavaju.

Slobode

Zelim putovati i vidjeti ljepotu naše Zemlje te upoznati nove kulture itd, uvijek bi me mučile financije

Volim direktan kontakt s kolegama, suradnicima i publikom, po mojem iskustvu je on važan za posao koji radim

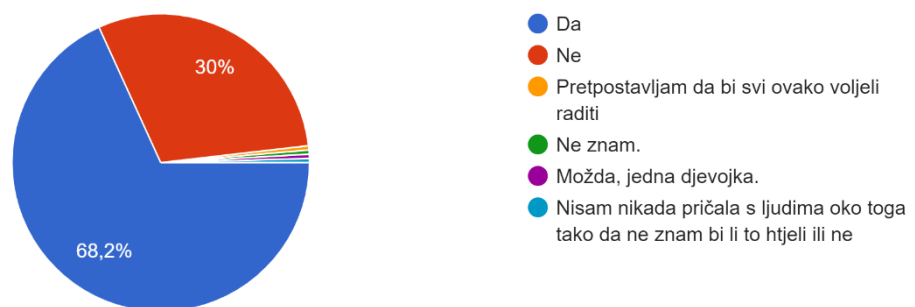
Slika 11.10. Zašto?

Zatim dolazimo do sljedećeg pitanja koje glasi: „Znate li nekoga za koga smatrate da bi volio voditi takav život?“

Više od polovice ispitanika (68,2%, N=150) dalo je potvrđan odgovor, 30% (N=66) označilo je da ne pozna nikoga za koga smatraju da bi volio živjeti kao digitalni nomad, dok je ostatak ispitanika (N=4) opet ostavio svoje odgovore u odjeljku „ostalo“, odgovore možete vidjeti na Slici 11.11.

10. Znate li nekoga za koga smatrate da bi volio voditi takav život?

220 odgovora

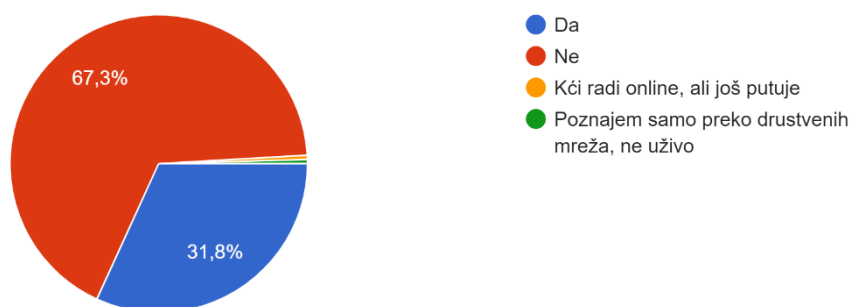
Slika 11.11. Poznajete li nekoga za koga smatrate da bi volio voditi takav život?

Nadalje, 11. pitanje je glasilo „Poznajete li osobno nekoga tko radi na principu digitalnog nomadstva?“

Čak 67,3% ispitanika (N=148) ne pozna nikoga tko radi na principu digitalnog nomadstva, dok je 31,8% (N=70) ispitanika dalo potvrđan odgovor. Ostali ispitanici (N=2) ostavili su svoje odgovore u „ostalo“.

11. Poznajete li osobno nekoga tko radi na principu digitalnog nomadstva?

220 odgovora

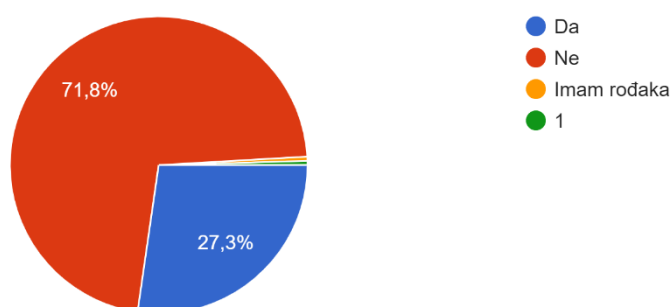
Slika 11.12. Poznajete li osobno nekoga tko radi na principu digitalnog nomadstva?

Sljedeće pitanje glasilo je: „Pratite li neke digitalne nomade na društvenim mrežama (ukoliko ih imate)?“

Od 220 ispitanika 71,8% njih (N=158) izjavilo je kako ne prati digitalne nomade na svojim društvenim mrežama, 27,3% (N=60) ispitanika izjavilo je da prati takav sadržaj, odnosno ljude koji rade na tom principu, dok je dvoje ostalih ispitanika ostavilo odgovor u „ostalo“.

12. Pratite li neke digitalne nomade na društvenim mrežama (ukoliko ih imate)?

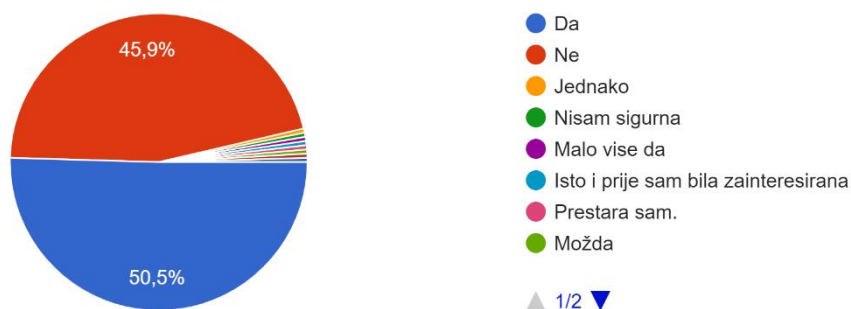
220 odgovora

Slika 11.13. Pratite li neke digitalne nomade na društvenim mrežama (ukoliko ih imate)?

Nakon anketnog upitnika, pretpostavka je da će ispitanici biti malo više upućeni u način rada digitalnih nomada. Stoga me zanimalo jesu li nakon ovog upitnika više zainteresirani za isto. Polovica ispitanika (50,5%, N=111) je više zainteresirana, 45,9% (N=101) ispitanika nije zainteresirano, dok je ostatak (N=8) ostavio odgovore u „ostalo“. Neke od odgovora možete vidjeti na Slici 11.14.

13. Jeste li nakon ovog upitnika više zainteresirani za koncept digitalnog nomadstva?
220 odgovora

Slika 11.14. Jeste li nakon ovog upitnika više zainteresirani za koncept digitalnog nomadstva?

Napokon dolazimo do zadnjeg pitanja, koje glasi: „Biste li nekome preporučali rad na principu digitalnog nomadstva i zašto?“

Izdvajam opsežnije odgovore:

„Svakome čiji karakter posla te osobni interesi omogućavaju bavljenje poslom s bilo kojeg mjesta na planeti.“

„Ako osobi odgovara, naravno. Čini mi se da je važno biti svjestan samodiscipline koja je potrebna za odjeljivanje poslovnog od *običnog* vremena.“

„I bi i ne bi. Ovisi kakva je tko osoba. Plus je da nema fiksnog radnog vremena, ali minus je to što taj nedostatak fiksnog radnog vremena može dovesti do nekih neželjenih situacija.“

„Smatram da mali broj ljudi ima mogućnost takvog načina rada te da, oni koji je imaju, ili već tako rade, ili nemaju želju za time.“

„Da. Mladim ljudima da ne žive pod pritiskom nadređenih.“

„Bih jer pojedinci imaju puno slobode u obavljanju posla i mogu više putovati od nas koji smo vezani za ustanovu.“

„Da, zato što mislim da je to odlično za ljude koje ne veže jedno mjesto, avanturističkog su duha i bave se takvim zanimanjem koje se može raditi online.“

„Za nekoga tko voli dinamičan posao, ambiciozan je, vrijedan, marljiv i obavlja zadatke na vrijeme to je svakako preporuka.“

14. Biste li nekome preporučali rad na principu digitalnog nomadstva i zašto?

220 odgovora

Bih jer pojedinci imaju puno slobode u obavljanju posla i mogu više putovati od nas koji smo vezani za ustanovu

Bih jer je super način zarade uz osjećaj slobode.

Smatram da bi takav posao svakome donio ispunjeniji i usklađeniji život.

Nebi

Ako bi snatrala da bi tu osobu to zanimala, da rekla bi joj da postoji tako nešto...

Bih svim mladim ljudima koji vole putovanja

Eventualno onima koji imaju smisla za računalstvo i takav tip posla

Ne jer smatram da je to dvadeset i četiri sata robovanja poslu.

Da, zato što mislim da je to odlično za ljude koje ne veže jedno mjesto, avanturističkog su duha i bave se

Slika 11.15. Biste li nekome preporučali rad na principu digitalnog nomadstva i zašto?

11.2. Rezultati istraživanja i rasprava

Cilj ovog dijela istraživanja bio je istražiti koliko su mladi na području Hrvatske upoznati s konceptom digitalnog nomadstva te koliko su za njega zainteresirani nakon što su kroz anketu bili malo bolje upućeni u njegovu funkciju.

Prilično je zanimljivo kako je većina ispitanika izjavila da bi radila na način koji je prikazan na Slici 11.7., no nakon malo bolje upućenosti u sam rad digitalnih nomada, postotak onih koji bi tako voljeli raditi je pao. Mnogi ispitanici su izjavili kako u svom radu vole imati direktni kontakt s kolegama i suradnicima te kako ne vole miješati posao i putovanje, već se svakome od oba aspekta posvećuju u određeno i odvojeno vrijeme.

Ipak, na kraju je više od polovice ispitanika izjavilo kako su nakon saznanja iz upitnika malo više zainteresirani za digitalno nomadstvo.

Prema dobivenim rezultatima potvrđena je prva hipoteza, odnosno H1: „Mladi na području Hrvatske upoznati su s konceptom digitalnog nomadstva“ jer od 220 ispitanika, njih 66,8% (N=147) barem je jednom čulo za digitalno nomadstvo, od kojih 9,1% (N=20) ima opsežno znanje o njegovoj funkciji i principu rada digitalnih nomada.

11. Komparativna analiza medijske prezentacije digitalnih nomada u hrvatskim i svjetskim medijima

Kako bi se istražio fenomen digitalnih nomada u medijima, korištena je komparativna analiza sadržaja za koju je odabran po jedan članak tri popularna hrvatska portala: Jutarnji.hr¹¹⁰, Večernji.hr¹¹¹ i 24sata.hr¹¹²; i tri popularna strana portala: The Sun¹¹³, BBC¹¹⁴ i National Geographic¹¹⁵, u razdoblju od početka 2015. do 10. lipnja 2023. U karticu za pretraživanje objava na hrvatskim medijima upisano je: digitalni nomadi, a na stranim medijima: *digital nomads*. U ovoj analizi želim istražiti u kojem smislu mediji pristupaju temi o digitalnim nomadima te kako je prezentiraju publici, odnosno prikazuju li digitalne nomade u pozitivnom ili negativnom smislu. Osim toga, činjenica je da neki mediji život digitalnih nomada ne prikazuju na realan način te su skloni uljepšavati stvarnost, stoga ću te objave analizirati i prema toj točki.

Za realizaciju ove analize sadržaja, stvorena je tablica s određenim točkama razmatranja koja će dati jasnu usporedbu hrvatskih i stranih medija. Točke razmatranja od kojih se sastoji tablica su: portal, naslov, datum objave, žanr, tonalitet članka i ukupni broj članaka na temu digitalnih nomada (podatak koji je na većini portala vidljiv nakon pretrage ključne riječi u tražilici).

11.1. Analiza sadržaja na hrvatskim portalima

Tablica 1 Prezentacija digitalnih nomada u hrvatskim medijima

Portal	Jutarnji.hr	Večernji.hr	24sata
Naslov	Tanja je radila i po 14 sati dnevno, doživjela dva burnouta, nije mogla napredovati: „Rekla sam: DOSTA!“	Znate li tko su digitalni nomadi? Putuju po egzotičnim lokacijama i mijenjaju poslovne obrasce za koje znamo	Poduzetnik Jan de Jong: „Zbog digitalnih nomada Hrvatska može zarađivati cijele godine...“

¹¹⁰ <https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/tanja-je-radila-i-po-14-sati-dnevno-doživjela-dva-burnouta-nije-mogla-napredovati-rekla-sam-dosta-15311169> (pristupljeno 10.06.2023.)

¹¹¹ <https://www.vecernji.hr/biznis/znate-li-tko-su-digitalni-nomadi-putuju-po-egzoticnim-lokacijama-i-mijenjaju-poslovne-obrasce-za-koje-znamo-1578528> (pristupljeno 10.06.2023.)

¹¹² <https://www.24sata.hr/video/poduzetnik-jan-de-jong-zbog-digitalnih-nomada-hrvatska-moze-zaradivati-cijele-godine-813279> (pristupljeno 10.06.2023.)

¹¹³ <https://www.thesun.co.uk/money/21818118/unusual-lifestyle-save-money-digital-nomad-side-hustle/> (pristupljeno 10.06.2023.)

¹¹⁴ <https://www.bbc.com/news/business-36382307> (pristupljeno 10.06.2023.)

¹¹⁵ <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/will-remote-working-lead-to-longterm-travel-opportunities-coronavirus> (pristupljeno 10.06.2023.)

Datum objave	01.03.2023.	13.04.2022.	-podatak nije vidljiv-
Žanr	Intervju	Reportaža	Video-intervju
Tonalitet članka	Pozitivan – realan	Pozitivan – realan	Pozitivan – realan
Ukupni broj članaka na temu digitalnih nomada	138	36	17

Općenito, možemo reći da hrvatski mediji imaju pozitivan prikaz digitalnih nomada, koji se smatraju prilikom za razvoj turizma, gospodarstva i poduzetništva u Hrvatskoj. Digitalni nomadi se opisuju kao visokoobrazovani, kreativni i fleksibilni profesionalci koji donose novu energiju i ideje u Hrvatsku. Također se ističe da Hrvatska nudi mnoge prednosti za digitalne nomade, kao što su kvaliteta života, bogata kultura i povijest, raznolikost pejzaža i aktivnosti, te gostoljubivost lokalnog stanovništva.

Međutim, hrvatski mediji također ukazuju na neke izazove i probleme s kojima se susreću digitalni nomadi u Hrvatskoj, kao što su nedostatak infrastrukture, birokracija, visoki porezi, jezična barijera i sezonske varijacije u ponudi i cijenama. Neki članci također postavljaju pitanja o utjecaju digitalnih nomada na lokalnu zajednicu, okoliš i kulturu, te o potrebi regulacije i kontrole njihovog boravka i rada u Hrvatskoj.

Možemo reći da hrvatski mediji prate trend digitalnog nomadstva i prepoznaju njegov potencijal za Hrvatsku. Međutim, potrebno je još više informirati javnost o tome tko su digitalni nomadi, što rade i kako mogu doprinijeti Hrvatskoj. Također je potrebno raditi na poboljšanju uvjeta za digitalne nomade u Hrvatskoj, te na uspostavljanju dijaloga i suradnje između njih i lokalnih dionika.

11.2. Analiza sadržaja na svjetskim portalima

Tablica 2 Prezentacija digitalnih nomada u stranim medijima

Portal	The Sun	BBC	National Geographic
Naslov	LIVING THE DREAM I live an unusual lifestyle to save money – my	The digital nomads making the world their office	Is the office obsolete? Many travelers hope so

	side hustle means I sometimes pay NO rent & put away half my salary		
Datum objave	23.03.2023.	03.06.2016.	23.09.2020.
Žanr	Intervju	Reportaža	Reportaža
Tonalitet članka	Pozitivan – pretjeran	Pozitivan – pretjeran	Pozitivan – realan
Ukupni broj članaka na temu digitalnih nomada	38	-podatak nije vidljiv-	-podatak nije vidljiv-

Medijski prikaz digitalnih nomada u stranim medijima je često stereotipan i nepotpun. Digitalni nomadi su ljudi koji rade na daljinu iz različitih zemalja, koristeći tehnologiju za obavljanje svojih poslovnih zadataka. Oni nisu samo mladi i bogati avanturisti koji putuju svijetom u potrazi za zabavom i uzbudjenjem. Oni su i profesionalci koji traže fleksibilnost, kreativnost i osobni razvoj. Na primjer, neki digitalni nomadi su poduzetnici koji pokreću svoje vlastite projekte ili surađuju s drugim nomadima. Drugi su zaposlenici koji rade za globalne kompanije ili organizacije koje podržavaju rad na daljinu. Treći su *freelanceri* koji nude svoje usluge raznim klijentima putem interneta. suočavaju se s mnogim izazovima, kao što su vize, porezi, zdravstveno osiguranje, komunikacija s klijentima i kolegama, usklađivanje vremenskih zona i održavanje ravnoteže između posla i života. Na primjer, neki digitalni nomadi moraju često mijenjati lokacije zbog ograničenja viza ili sezonskih promjena. Drugi moraju platiti dvostruke poreze ili se suočiti s kompliciranim pravnim procedurama. Treći moraju brinuti o svom zdravlju i sigurnosti u nepoznatim sredinama ili potražiti pouzdane medicinske usluge.

Strani mediji često ignoriraju ove aspekte digitalnog nomadstva i fokusiraju se na atraktivne slike egzotičnih destinacija, luksuznih smještaja i slobodnog stila života. Time stvaraju nerealna očekivanja i zanemaruju raznolikost i kompleksnost digitalne nomadske zajednice.

11.3. Komparativna analiza i zaključak istraživanja

Prema istraženim objavama, evidentno je kako hrvatski mediji zadržavaju realniju sliku prikazivanja života digitalnih nomada, dok su strani mediji skloni (blagom) pretjerivanju i iskrivljavanju stvarne slike takvog načina života. Kao što sam već spomenula, život digitalnih nomada često zvuči uzbudljivo i avanturistički, što u stvari i jest tako, ali u istoj mjeri s tim

životom dolaze i razne poteškoće koje mediji, posebno oni strani, iz nekog razloga često izostavljaju.

Prikaz digitalnih nomada u medijima je često pozitivan i privlačan. Stoga je ova metoda analize sadržaja potvrdila postavljenu tezu H2: „Medijska percepcija digitalnih nomada uglavnom je pozitivna.“ Mediji ističu prednosti ovakvog načina života, kao što su mogućnost putovanja, upoznavanja novih ljudi i kreativnosti. Mediji također promoviraju Hrvatsku kao jednu od najpoželjnijih destinacija za digitalne nomade, zbog njenih ljepota, klime i povoljnog zakonodavnog okvira. Međutim, mediji ponekad zanemaruju neke od problema i rizika koje digitalni nomadi mogu imati, kao što su osjećaj usamljenosti, nedostatak socijalne sigurnosti i pravne zaštite.

12. Intervju s digitalnim nomadima koji prebivaju na području Hrvatske

Ovaj dio diplomskog rada uključuje fokus na raznolikost života digitalnih nomada te njihovu funkciju u ovom modernom društvu. U teorijskom dijelu rada na temelju relevantnih znanstvenih izvora postavila sam teorijski okvir istraživanog fenomena i istraživačke hipoteze koje se u ovom dijelu također nastoje dokazati ili opovrgnuti. Stoga, drugi dio rada odnosi se na istraživanje kvalitativne prirode metodom strukturiranog intervjua čija su prethodno utvrđena pitanja (10) otvorenog tipa. Strukturirani intervjui imaju jasno određenu (strukturiranu) shemu od koje ne smijemo odstupati te svim ispitanicima postavljamo ista pitanja. Ova vrsta intervjua je vrlo slična anketnom upitniku, ali pitanja nisu strogo formulirana i sva su otvorenog oblika.¹¹⁶ Odabir sugovornika utvrđen je prema osobnom poznanstvu i praćenju Instagram profila koji daju uvid u njegov život (barem onako kako žele da se taj život percipira). Prije odabira sugovornika, postavljeni su kriteriji odabira kako bi se osigurala raznolikost njihovog zanimanja, dijelova svijeta iz kojih dolaze, a da, s druge strane, svi trenutno stanuju u Hrvatskoj. Intervju je obavljen putem Gmaila.

Svatko od ovih digitalnih nomada nosi drugačiju životnu priču, djeluje u različitom području zanimanja i dolazi iz različitih dijelova svijeta i stanuje u Hrvatskoj, pa prema tome zadovoljavaju sve navedene i prethodno utvrđene kriterije odabira.

Cilj je istraživanja utvrditi razvitak i razmišljanje mladih digitalnih nomada o ovom načinu života, mišljenje o svom doprinosu u modernom društvu i dobiti okvirni uvidaj u njihov način razmišljanja koji im je pomogao u kreiranju života kakav trenutno žive, a kakav im je prije bio veliki san.

Intervjui s ovim mladim digitalnim nomadima vođeni su putem elektroničke pošte i preko društvenih mreža. Od dva poslana upita, odazvala su se oba sugovornika. Radi se o Niov Konno (I1) i Ashleyju (Tugs) Wardu (I2). Na sljedećoj stranici nalaze se slike sugovornika; Slika 12.1. prikazuje Niov Konno (I1) dok Slika 12.2. prikazuje Ashleyja (Tugsa) Warda (I2).

¹¹⁶ https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Predavanje_5%5B1%5D.pptx (pristupljeno 19.06.2023.)

Slika 12.1 Niv Konno (I1)

Slika 12.2 Ashley (Tugs) Ward (I2)

12.1. Interpretacija rezultata

Prije postavljanja ikakvih konkretnih pitanja, od sugovornika sam zatražila da se ukratko predstave.

I1: Ja sam Niv, Amerikanka i Irkinja koja trenutno živi u Makarskoj u Hrvatskoj. Rođena sam u Kaliforniji, moj tata je japano-amerikanac, a mama je iz Irske. Odrasla sam putujući (prvi prekomorski let imala sam sa samo šest mjeseci!). Kad sam imala 18 godina, sama sam se preselila u London, počela raditi u turističkoj industriji i tada sam prvi put počela sanjati o internetskom poslu u kojem bih mogla raditi i putovati gdje god želim, kad god želim! Nakon što sam malo putovala po Europi i živjela u Londonu godinu dana, dobila sam priliku preseliti se u mali obalni gradić u Hrvatskoj (Brela) i raditi ljetnu sezonu. Tako sam se zaljubila u Hrvatsku.

I2: Hej, ja sam Ashley AKA Tugs, imam 31 godinu, dolazim iz Bristola u Engleskoj te živim i radim na daljinu već šest godina. Sada radim kao izvršni direktor za sadržaj i medije za Sailweek u Hrvatskoj. Do danas sam obišao 35 zemalja.

Nakon kratkog predstavljanja, prvo konkretno pitanje ticalo se njihovog prvog susreta s konceptom digitalnog nomadstva, a pitanje je glasilo: „Kako i kada ste se prvi put susreli s konceptom digitalnog nomadstva?“

I1 - Gledala sam putne vlogere na *YouTubeu* kad sam bila u srednjoj školi, uvijek sam mislila da je njihov stil života vrlo glamurozan! Zatim sam se više upoznala s izrazom „digitalni nomad“ kako sam počela više putovati. Pitala sam se kako ljudi mogu putovati dulje od uobičajenog godišnjeg odmora od dva tjedna.

I2 - Radio sam kao inženjer elektrotehnike, a fotografija mi je bila hobi pa sam pratio mnogo putnih fotografija na društvenim mrežama i tada sam prvi put stvarno počeo sve više susretati s pojmom digitalnih nomada i to mi je bilo jako privlačno.

Sljedeće pitanje odnosilo na vrstu posla kakvu su obavljali ili kakvu obavljaju kao digitalni nomadi, a postavljeno pitanje glasilo je: „Koju vrstu posla radite/ste radili kao digitalni nomad?“

I1 – Imam vlastitu tvrtku za digitalni marketing gdje sam specijalizirana za strategiju društvenih medija, treniranje, planiranje sadržaja i stvaranje sadržaja. Sada sam postala i kreatorica sadržaja/influencerica, što mi je kao još jedan izvor prihoda.

I2 - Većina mog rada temelji se na fotografiji ili društvenim medijima. U početku je to uglavnom bila fotografija, a onda sam se više posvetio digitalnom i društvenom marketingu.

Nadalje, zanimalo me kako je počelo njihovo životno putovanje u stilu digitalni nomada i jesu li pri toj odluci imali podršku bližnjih. Postavljeno pitanje glasilo je „Kako je počeo vaš život digitalnog nomada? Jeste li imali podršku prijatelja i obitelji?“

I1 – Bila sam na nekoliko manjih putovanja u Australiji sa svojim prijenosnim računalom, ali moje prvo pravo putovanje pod titulom digitalnog nomada bilo je četverotjedno putovanje u Hrvatsku u ljeto 2022. godine. Svi moji prijatelji i obitelj pružaju mi veliku podršku. Moji mama i brat žive u Europi i nikada nisu bili u Hrvatskoj pa me namjeravaju ovdje posjetiti.

I2 – Moja je avantura započela prije sedam godina, kada sam nakon putovanja u Šri Lanku odlučio dati otkaz na poslu inženjera. Tijekom ovog putovanja probudio sam se i shvatio da su ljudi tamo jako zadovoljni s malo toga i da sam imao sve što sam mogao poželjeti, zaradio sam dobru plaću i imao sve što sam želio, ali nisam bio u potpunosti sretan. Znao sam da se želim baviti fotografijom i putovati i vidjeti svijet pa sam onog dana kad sam došao kući odlučio da je to to. Kao da se prekidač u meni promijenio i u roku od nekoliko dana dao sam otkaz na poslu

na kojem sam radio devet godina i počeo tražiti fotografski posao. Moji su prijatelji i obitelj mislili da sam poludio, ali stvarno su željeli da mi to uspije i mogli su vidjeti da je to ono što želim učiniti pa su me u potpunosti podržali.

Nakon toga, zanimalo me koliko im je na samom početku bilo teko i s kojim su se problemom često susretali. Pitanje je glasilo „Koliko vam je bilo teško u početku i s kojim problemom ste se često suočavali?“

I1 – Mislim da je priprema za put bila najteži dio. Morala sam automatizirati neke od svojih poslova, unajmiti izvođače da mi pomognu, unaprijed isplanirati dostupnost svog kalendara za odgovarajuću vremensku zonu kako bih i dalje mogla usluživati svoje australske klijente dok sam bila u Europi. Također sam željela unaprijed obaviti nešto više posla, a kao vlasnik tvrtke, to često znači raditi dvostruko više, uklopiti dvostruko opterećenje.

I2 – Na početku je bilo teško. Poslao sam stotine e-poruka i dobio malo odgovora. Dobio sam svoj prvi posao u Hrvatskoj na Sailweeku kao fotograf pripravnik i nisam ni sanjao da će mi biti poslodavac na puno radno vrijeme. Nakon tog posla otišao sam na Bali i tamo pronašao mnogo fotografskih poslova, kao i u drugim dijelovima Azije, ali ostala je ista stvar, puno e-mailova i bez odgovora. Ključno je ne dopustiti da vas to odvraća i nastaviti grabiti za svojim snovima, a poslovi će doći.

Iako i u tom području postoje problemi i nije sve savršeno, definitivno postoje mnoge stvari zbog kojih se ovakav život može zaista zavoljeti. Stoga sam od njih željela dobiti i tu stranu priče, a postavljeno pitanje je glasilo „Što najviše volite, a što mrzite u ovom načinu života?“

I1 – Volim slobodu i fleksibilnost koju pruža. Mogu raditi bilo gdje, doista bilo gdje... bar na plaži, kafić, moj dom, duga vožnja autobusom. Ne mrzim niti jedan dio toga.

I2 – Rekao bih da mi je najdraži dio to što vaš ured može biti bilo gdje, plaže, viseće mreže, čamci, mala sela u Africi; samo ako imate wi-fi ili telefonske podatke, to nije kao bilo koji posao u uredu gdje radi čovjek koji bulji u ekran i želi biti na nekoj plaži. Rekao bih da je najteži dio to što je većina veza privremena jer ste uvijek u pokretu ili odlazite, ništa nije trajno i provodite ove nevjerojatne dane s ljudima, stvarate uspomenama i možda te ljude više nikada u životu nećete vidjeti. Nakon nekog vremena to može biti prilično emocionalno iscrpljujuće i počnete žudjeti za nečim trajnim u svom životu. Zvuči čudno, ali kod mene je to bilo jako teško.

S obzirom na to da se radi o uistinu iskusnim digitalnim nomadima koji su kroz svoj život usavršili mnoge točke koje bi početnicima mogli predstavljati neku vrstu problema, željela sam saznati koji je najbolji savjet za koji bi voljeli da su znali ranije u svom životu kao digitalni nomadi. Postavljeno pitanje glasilo je „Koji je najbolji savjet za digitalne nomade koji biste voljeli da ste saznali ranije?“

I1 – Radi stvari to na svoj način. Mnogi ljudi pogrešno shvaćaju digitalne nomade kao putnike s ruksakom koji su stalno na putu i putuju... to nisam ja. Odabrala sam jedno mjesto kao svoju matičnu bazu i radim na daljinu. Mogu putovati kad poželim, ali ono što sam naučila jest da preferiram sporija putovanja kako ne bih potpuno izgubila svoju rutinu. Idealno kada putujem, želim barem tjedan dana na jednom mjestu. Ono što funkcionira za mene, možda neće funkcionirati za druge. Možete imati vlastiti online posao ili možete raditi za nekoga na daljinu.

I2 – Mnogi ljudi glume dok ne uspiju, a ponekad jednostavno morate skočiti i uspjete. Ali naravno, ako stvarno znate znanje, ono vas može odvesti mnogo dalje.

Kao što sam već spomenula, radi se o iskusnim digitalnim nomadima koji svoje iskustvo broje u godinama. Stoga me također zanimalo njihovo najbolje osobno iskustvo koje su doživjeli kao digitalni nomadi. Postavljeno je pitanje glasilo „Koje je vaše najbolje osobno iskustvo u životu digitalnog nomada?“

I1 – Vjerojatno moja trenutna stvarnost! Trenutno sam na putovanju u Albaniji s još dva prijatelja digitalna nomada, koje sam upoznala putem društvenih medija. Budući da svi možemo raditi online, odlučili smo zajedno otići na radno putovanje, negdje gdje još nitko od nas nije bio! Sviđa mi se što sam, otkad sam postala digitalni nomad, upoznala toliko ljudi istomišljenika koji također žive sličnim načinom života.

I2 – Rekao bih da je najbolji stil života i život koji trenutno živim, ali ako moram odabrati jednu fazu, rekao bih da mi je najbolje bilo raditi u Raja Ampat deset dana na jedrenju, deset dana čistog raja, stvarajući sadržaj u jednom od najnetaknutijih dijelova svijeta.

S obzirom na to da je jedan od kriterija pri odabiru sugovornika bilo (trenutno) stanovanje u Hrvatskoj, moje sljedeće pitanje glasilo je „Zašto Hrvatska?“

I1 – Ah, kako da sažmem?! Što se mene tiče, imam snažnu emotivnu vezu s Hrvatskom još od mog prvog posjeta 2015. godine. Priroda, ljudi, kultura, hrana, jezik, gostoljubivost/ljubaznost lokalnog stanovništva, osjećaj zajedništva... naravno, to je iz mog osobnog iskustva pa ne mogu govoriti u ime svih. Kao solo žena, osjećam se sigurno živeći ovdje, što mi je jako važno.

Mještani su gostoljubivi, postoji i zajednica iseljenika/digitalnih nomada s kojima se možete povezati. U Hrvatskoj postoji mnogo mjesta za istraživanje, a i vrlo je povezana s ostatkom Europe.

I2 – Izvorno, došao sam u Hrvatsku prije devet godina i odmah se u nju zaljubio. Upoznao sam ovdje tipa iz Engleske koji je radio kao *DJ* na Hvaru. Kad sam mu rekao da tražim posao kao fotograf, rekao mi je da pitam tvrtke u Hrvatskoj. Sailweek mi je pružio priliku koja je zatim prerasla u posao s punim radnim vremenom, ali tijekom Covida zaglavio sam u Indoneziji, a kad sam se konačno vratio u Hrvatsku i dobio Covid, otišao sam u stan u izolaciju. Zatim je nastupio Brexit i Hrvatska mi se činila kao pravo mjesto za smjestiti se u svijetu koji je još uvijek u kaosu i osjećam se kao da sam pronašao mjesto na kojem sam sretan, što mi je bilo stvarno potrebno.

Hrvatska, kao i mnoge druge zemlje, donijela je vlastiti zakon o digitalnim nomadima, njihovom vijeku boravka i nekim ostalim točkama.¹¹⁷ Upravo me zato zanimalo njihovo mišljenje o tome kako oni vide hrvatski zakon o digitalnim nomadima i što bi željeli u njemu promijeniti. Moje je pitanje glasilo „Što biste htjeli promijeniti u hrvatskom zakonu po pitanju digitalnih nomada?“

I1 – Zapravo nisam na Digital Nomad Visa jer sam građanin EU-a i uspjela sam dobiti hrvatsko prebivalište. Stoga, ne znam previše o zakonima, ali mislim da je činjenica da Hrvatska nudi Digital Nomad Visu već sjajna, jer mnoge zemlje to još uvijek nemaju. Možda jedino mogućnost produljenja trajanja vize?

I2 – Na moju sreću, uspio sam dobiti boravišnu dozvolu bez potrebe za vizom za digitalne nomade pa mi je teško odgovoriti na ovo pitanje.

Opet ću naglasiti da se radi o zaista iskusnim ljudima, odnosno iskusnim digitalnim nomadima i zato se moje zadnje pitanje odnosilo na poruku koju bi kao takvi željeli poslati mladim digitalnim nomadima koji su još početnici. Moje posljednje pitanje glasilo je „Poruka za ljude koji žele postati digitalni nomadi?“

I1 – Ako ne pokušate, nikad nećete znati kako je. Počnite s malim izletom za vikend! Ne morate se odseliti na godinu dana i živjeti „iz kofera“. Kao što sam rekao, učinite to na svoj način. Možete stvoriti svoj životni stil iz snova - to je moguće.

¹¹⁷ Prethodno spomenuto u poglavlju 7.1. (str. 31).

I2 – Učinite to, riskirajte, za početak zaboravite novac, on dođe i prođe, ali sjećanja će trajati zauvijek. Svatko bi trebao nakratko otići iz rodnog grada i vidjeti svijeta. Ima li boljeg načina za to nego raditi nešto što volite i za to biti plaćeni. Ostavite društvene norme i slijedite svoje snove!

12.2. Zaključak istraživanja

Prema intervjuima smo mogli primijetiti kako se radi o različitim iskustvima dvoje mladih digitalnih nomada koji imaju slične, ali i potpuno različite poglede na ovaj životni stil, drugačija početna iskustva, kao i drugačiji tijek razvitka vlastite karijere.

Mogli smo također zaključiti kako digitalno nomadstvo nosi i pozitivne i negativne strane, ali da, s druge strane, kao takvo nosi veliku uzbudljivost i intrigu o kakvoj mašta većina ljudi koji imaju fiksni posao. Ovi intervjui poslužili su kao oslonac za potvrđivanje/odbacivanje postavljenih hipoteza, odnosno konkretno H3: „Digitalno nomadstvo postalo je popularno među mladim slobodnim suradnicima i nezavisnim profesionalcima“, koja je u ovom slučaju bila potvrđena.

13. Zaključak

Tema istraživanja je digitalno nomadstvo koje predstavlja dinamičan i brzo rastući fenomen koji je preoblikovao tradicionalne predodžbe o radu, putovanju i načinu života.

Rad je ukomponiran u dva dijela; od teorijskog dijela u kojem su obrazloženi ključni pojmovi, dan je povijesni pregled nastanka i formiranja samog pojma digitalni nomad te je izložen pregled osobnosti i vještina koje su potrebne digitalnim nomadima, kao i izazovima s kojima se najčešće susreću. Osim toga, dan je pregled pozitivnih i negativnih strana života digitalnih nomada.

U drugom, odnosno istraživačkom dijelu, različitim metodama, poput komparativne analize sadržaja i intervjua, prikupljane su informacije za potvrđivanje/opovrgavanje tri postavljene hipoteze:

H1: „Mladi na području Hrvatske upoznati su s konceptom digitalnog nomadstva.“

H2: „Medijska percepcija digitalnih nomada uglavnom je pozitivna.“

H3: „Digitalno nomadstvo popularno je među mladim slobodnim suradnicima i nezavisnim profesionalcima.“

Prva hipoteza potvrđena je anketnim upitnikom koji je istražio upoznatost mladih Hrvata s digitalnim nomadstvom i principom rada digitalnih nomada. Druga je hipoteza potvrđena komparativnom analizom medijske percepcije digitalnih nomada jer mediji digitalne nomade uglavnom čak i pretjerano prikazuju u pozitivnom smislu. Treća je hipoteza potvrđena intervjuom dvaju mladih digitalnih nomada koji imaju online poslove i često putuju svijetom s drugim mladim digitalnim nomadima.

Zaključno, digitalno nomadstvo dokaz je transformativne moći tehnologije i ljudske želje za autonomijom i avanturom. Poremetio je tradicionalne radne paradigme, omogućujući pojedincima da redefiniraju svoje karijere, prihvate svoje strasti i stvore život koji je u skladu s njihovim vrijednostima i težnjama. Kako se pokret digitalnih nomada nastavlja razvijati, nedvojbeno će oblikovati budućnost rada, putovanja i načina na koji se povezujemo i surađujemo sa svijetom.

IZJAVA O AUTORSTVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Lorena Obodk (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom "Digitalni namodi" (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Lorena Obodk
(vlastoručni potpis)

Sukladno čl. 83. Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Sukladno čl. 111. Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima student se ne može protiviti da se njegov završni rad stvoren na bilo kojem studiju na visokom učilištu učini dostupnim javnosti na odgovarajućoj javnoj mrežnoj bazi sveučilišne knjižnice, knjižnice sastavnice sveučilišta, knjižnice veleučilišta ili visoke škole i/ili na javnoj mrežnoj bazi završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sukladno zakonu kojim se uređuje znanstvena i umjetnička djelatnost i visoko obrazovanje.

14. Literatura

Knjige:

- [1.] Ferriss, T. 2009. *Četverosatni radni tjedan: kako izbjeći radno vrijeme od 9 do 5, živjeti gdje vam srce želi i pridružiti se novim bogatašima*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- [2.] McLuhan, M. 1964. *Razumijevanje medija: mediji kao čovjekovi produžeci*. Zagreb: Golden marketing.

Znanstveni i stručni radovi:

- [3.] Schlagwein, D. 2018. „The History of Digital Nomadism“. *San Francisco: International Workshop on the Changing Nature of Work*. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/329182172_The_History_of_Digital_Nomadism (pristupljeno 01.05.2023.)

Kvalifikacijski radovi:

- [4.] Grabovac, I. 2020. „Digitalno nomadstvo“. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile. Pula.
Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unipu%3A5130/datastream/PDF/view> (pristupljeno 01.05.2023.)

Internetski izvori:

- [5.] Nomad List. 2023. „The 2023 State of Digital Nomads“. Dostupno na: <https://nomadlist.com/digital-nomad-statistics> (pristupljeno 01.05.2023)
- [6.] Horvat, D. 2022. „The pros and cons of being a digital nomad.“ CitizenRemote. Dostupno na: <https://citizenremote.com/blog/the-pros-and-cons-of-being-a-digital-nomad/> (pristupljeno 01.05.2023.)
- [7.] Razavi, L. „A Brief History of Digital Nomads.“ Izvod iz još neobjavljene knjige *Global Natives*. Dostupno na: <https://every.to/p/a-brief-history-of-digital-nomads?ref=refind> (pristupljeno 22.04.2023.)

- [8.] Vincej, V. 2023. „27 Digital Nomad Jobs You Can Do From Anywhere In 2023.“
Traveling Lifestyle. Dostupno na: <https://www.travelinglifestyle.net/digital-nomad-jobs/> (pristupljeno 01.05.2023.)
- [9.] MUP. „Privremeni boravak u svrhu boravka digitalnih nomada“. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti281563/stranci-333/privremeni-boravak-u-svrhu-boravka-digitalnih-nomada/286832> (pristupljeno 01.05.2023.)
- [10.] McLuhan, M. 1962. „The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man“. Ocopy.net. Dostupno na: http://www.ocopy.net/wp-content/uploads/2017/10/mcluhan-marshall_the-gutenberg-galaxy-the-making-of-typographic-man.pdf (pristupljeno 01.05.2023.)
- [11.] „Digital Nomads: A Complete Guide.“ Elorus. Dostupno na: <https://www.elorus.com/resources/digital-nomads-guide/#challenges--solutions-for-digital-nomads> (pristupljeno 11.05.2023.)
- [12.] Hina. 2023. „U Hrvatskoj na tisuće digitalnih nomada, žele li ostati duže moraju se snaći“. Glas Istre. Dostupno na: <https://www.glasistre.hr/hrvatska/2023/02/12/u-hrvatskoj-na-tisuce-digitalnih-nomada-zele-li-ostati-duze-moraju-se-snaci-845661> (pristupljeno 11.05.2023.)
- [13.] MUP. „Odobrenje boravka u Hrvatskoj“. Dostupno na: <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/konzularne-informacije-22730/boravak-stranaca/odobrenje-boravka-u-hrvatskoj/22762> (pristupljeno 12.05.2023.)
- [14.] Brittany. 2022. „5 Best Cities in Croatia for Digital Nomads [+ Travel Hacks]“. Nomads Embassy. Dostupno na: <https://nomadsembassy.com/best-cities-in-croatia-for-digital-nomads/> (pristupljeno 12.05.2023.)
- [15.] PoslovniTurizam. 2021. „Jan de Jong: Digitalni nomadi jedno su od rješenja za razvoj cjelogodišnjeg turizma u Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.poslovniturizam.com/intervjui/jan-de-jong-digitalni-nomadi-jedno-su-od-rjesenja-za-razvoj-cjelogodisnjeg-turizma-u-hrvatskoj/3586/> (pristupljeno 12.05.2023.)
- [16.] Vidas, I. 2021. „Digitalni nomadi i poslovne vize kroz zakonodavni okvir RH“. Ius-info. Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/digitalni-nomadi-i-poslovne-vize-kroz-zakonodavni-okvir-rh-45843> (pristupljeno 18.05.2023.)
- [17.] Mihajlović, V. 2022. „Jan de Jong: *Hrvatska nudi bezbrojne poslovne mogućnosti*“. Poduzetnik.biz. Dostupno na: <https://poduzetnik.biz/produktivnost/jan-de-jong-hrvatska-nudi-bezbrojne-poslovne-mogucnosti/> (pristupljeno 25.05.2023.)

- [18.] Explorers Away. 2022. „The 15 Best Digital Nomad Business Ideas“. Dostupno na: <https://explorersaway.com/digital-nomad-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)
- [19.] Afifi, H. „7 Affordable Digital Nomad Business Ideas [Online&Under \$1k]“. Nomad Entrepreneur. Dostupno na: <https://nomadentrepreneur.io/online-business-ideas/> (pristupljeno 25.05.2023.)
- [20.] Pressable. 2020. „How WordPress Helped Us Become Digital Nomads.“ Dostupno na: <https://pressable.com/how-wordpress-helped-us-become-digital-nomads/> (25.05.2023.)
- [21.] Flatio. 2022. „23 Business Ideas for Digital Nomad for 2023“. Dostupno na: <https://www.flatio.com/blog/23-business-ideas-for-digital-nomad-for-2023> (pristupljeno 25.05.2023.)
- [22.] Remoteverse. „The Top 15 Must-Have Tools for Digital Nomads in 2022!“ Dostupno na: <https://remoteverse.com/must-have-tools-for-digital-nomads/> (pristupljeno 25.05.2023.)
- [23.] Connect. 2022. „Excelling As A Digital Nomad: The 10 Skills You Need.“ Dostupno na: <https://connectpls.com/excelling-as-a-digital-nomad-the-10-skills-you-need/> (pristupljeno 25.05.2023.)
- [24.] DN Guide. 2023. „Building Your Network: Tips and Tricks for Digital Nomads.“ Dostupno na: <https://www.dn-guide.com/p/networking-digital-nomads> (pristupljeno 01.06.2023.)
- [25.] By Digital Nomads. 2023. „The 6 Best Digital Nomad Jobs For Beginners“. Dostupno na: <https://bydigitalnomads.com/best-digital-nomad-jobs-for-beginners> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [26.] Gitnux. 2023. „Best Contract Lifecycle Management Solutions To Consider 2023.“ Dostupno na: <https://blog.gitnux.com/solutions/contract-lifecycle-management-solutions/> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [27.] Two Ticket Anywhere. 2023. „27x Digital Nomad Skills That Will Let You Live & Work Anywhere“. Dostupno na: <https://www.twoticketsanywhere.com/digital-nomad-skills/> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [28.] <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/will-remote-working-lead-to-longterm-travel-opportunities-coronavirus> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [29.] <https://www.bbc.com/news/business-36382307> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [30.] <https://www.thesun.co.uk/money/21818118/unusual-lifestyle-save-money-digital-nomad-side-hustle/> (pristupljeno 10.06.2023.)

- [31.] <https://www.24sata.hr/video/poduzetnik-jan-de-jong-zbog-digitalnih-nomada-hrvatska-moze-zaradivati-cijele-godine-813279> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [32.] <https://www.vecernji.hr/biznis/znate-li-tko-su-digitalni-nomadi-putuju-po-egzoticnim-lokacijama-i-mijenjaju-poslovne-obrasce-za-koje-znamo-1578528> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [33.] <https://www.jutarnji.hr/life/zivotne-price/tanja-je-radila-i-po-14-sati-dnevno-dozivjela-dva-burnouta-nije-mogla-napredovati-rekla-sam-dosta-15311169> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [34.] https://www.youtube.com/watch?v=wC3E2qTCIY8&ab_channel=KieronMiddleton (pristupljeno 21.05.2023.)
- [35.] Mac Sources. 2023. „The Digital Nomad’s Toolkit: Essential Tools for Remote Work Success.“ Dostupno na: <https://macsources.com/the-digital-nomads-toolkit-essential-tools-for-remote-work-success/> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [36.] Rebel HQ. 2023. „The Role of Emotional Intelligence in Digital Nomad Leadership.“ Dostupno na: <https://www.rebelhq.io/mindset-and-skills/the-role-of-emotional-intelligence-in-digital-nomad-leadership> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [37.] Croatiaweek. 2023. „Thousands of digital nomads staying in Croatia, longer stay problematic.“ Dostupno na: <https://www.croatiaweek.com/thousands-of-digital-nomads-staying-in-croatia-longer-stay-problematic/> (pristupljeno 09.06.2023.)
- [38.] Verma, M. 2023. „The Future of Work For Digital Nomads: The Benefits And Risks of Automation.“ Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/370099953_The_Future_of_Work_For_Digital_Nomads_The_Benefits_And_Risks_of_Automation (pristupljeno 25.05.2023.)
- [39.] https://www.hrstud.unizg.hr/_download/repository/Predavanje_5%5B1%5D.pptx (pristupljeno 19.06.2023.)
- [40.] <https://www.gooverseas.com/blog/best-digital-nomad-jobs> (pristupljeno 10.06.2023.)
- [41.] <https://www.holloway.com/b/global-natives> (pristupljeno 22.04.2023.)

15. Popis slika i tablica

Slika 3.1. Steven K. Roberts na računaliziranom biciklu	9
Slika 7.1. Jan de Jong	26
Slika 8.1. Kako može izgledati ured digitalnih nomada	32
Slika 11.1. Odaberite svoj spol	41
Slika 11.2. Dob	42
Slika 11.3. Stupanj obrazovanja	42
Slika 11.4. Iz koje ste regije Hrvatske?	43
Slika 11.5. Volite li svoj posao?	43
Slika 11.6. Koliko ste upoznati s konceptom digitalnog nomadstva?	44
Slika 11.7. Digitalni nomad na plaži	44
Slika 11.8. Biste li voljeli svoj posao obavljati neovisno o mjestu boravka (...)	45
Slika 11.9. (...) koliko Vam se sviđa takav način života?	46
Slika 11.10. Zašto?	47
Slika 11.11. Poznajete li nekoga za koga smatrate da bi volio voditi takav život?	47
Slika 11.12. Poznajete li osobno nekoga tko radi na principu digitalnog nomadstva?	48
Slika 11.13. Pratite li neke digitalne nomade na društvenim mrežama (ukoliko ih imate)? ...	48
Slika 11.14. Jeste li nakon upitnika više zainteresirani za koncept digitalnog nomadstva? ...	48
Slika 11.15. Biste li nekome preporučali rad na principu digitalnog nomadstva i zašto?	50
Tablica 1 Prezentacija digitalnih nomada u hrvatskim medijima	52
Tablica 2 Prezentacija digitalnih nomada u stranim medijima	54
Slika 12.1 Niav Konno (I1)	57
Slika 12.2 Ashley (Tugs) Ward (I2)	57